

Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Кафедра початкової освіти

Допущено до захисту
Завідувач кафедру

« _____ » _____ 2025

**ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ
НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»**

Кваліфікаційна робота магістра

Виконавець: здобувачка другого
(магістерського) рівня вищої освіти
м21бПО групи
Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність: 013 Початкова освіта
Освітньо-професійна програма: Початкова
освіта

Швед Ольга Юріївна

Керівник:

Ст. викл. Мухіна Тетяна Євгеніївна

Рецензент: канд. пед. наук,
доц. Крістіна Петрик

Запоріжжя – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	7
1.1 Сутність поняття soft skills та їх значення в сучасній освіті	7
1.2 Особливості розвитку soft skills у молодших школярів.....	20
1.3 Потенціал інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для формування soft skills у здобувачів початкової освіти.....	24
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2 ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»	36
2.1 Організація та методика експериментального дослідження	36
2.2 Аналіз і обробка результатів експериментального дослідження.....	44
Висновки до розділу 2	52
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	57
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми дослідження. Сучасний світ характеризується стрімким розвитком технологій, глобалізацією та динамічними змінами в усіх сферах життя, що висуває нові вимоги до процесу навчання та формування особистості здобувачів освіти. У контексті впровадження Нової української школи особливого значення набуває питання розвитку так званих «м'яких навичок» (soft skills) – універсальних навичок, які забезпечують успішну соціалізацію, адаптацію та самореалізацію в сучасному суспільстві.

Особливої актуальності набуває формування soft skills саме у здобувачів початкової освіти, оскільки молодший шкільний вік є сенситивним періодом для розвитку комунікативних навичок, творчого мислення та основ співпраці. Дослідження показують, що навички, сформовані в початковій школі, значною мірою визначають подальшу академічну успішність та соціальну адаптацію учня. Водночас існує потреба в науково обґрунтованих методиках формування м'яких навичок у здобувачів початкової освіти, які б враховували їхні вікові особливості та специфіку процесу навчання в початковій школі. У зв'язку з цим одним із пріоритетних напрямів оновлення змісту початкової освіти є розвиток саме soft skills молодших школярів як ключової компетентності XXI століття.

Актуальність теми зумовлена кількома провідними факторами. По-перше, необхідністю формування у здобувачів початкової освіти здатності швидко адаптуватися до змін, ефективно комунікувати, критично мислити, проявляти креативність та працювати в команді. По-друге, сучасні роботодавці все частіше акцентують увагу на важливості м'яких навичок поряд із професійними компетенціями. За дослідженнями провідних міжнародних організацій, до 2030 року понад 50% робочих місць потребуватимуть високого рівня розвитку soft skills. По-третє, цифровізація освітнього процесу та дистанційне навчання актуалізували проблему формування навичок самоорганізації та ефективної комунікації у віртуальному середовищі. По-четверте, глобальні виклики сучасності (пандемія COVID-19, воєнний стан в

Україні, екологічні проблеми) вимагають від молодих людей розвиненої здатності до адаптації, стресостійкості та командної роботи.

Аналіз наукових праць свідчить про значну увагу дослідників до проблеми розвитку soft skills у здобувачів освіти у процесі навчання. Зокрема, теоретичні основи розвитку м'яких навичок розглядали у своїх роботах вітчизняні дослідники Н. Андрук, Н. Бахмат, Р. Белбін, Н. Бібік, І. Гарбузюк, Д. Губарева, Ю. Данилевич, О. Демченко, І. Єфіменко, Ю. Калашнікова, Н. Казьмірчук, Н. Кішан, О. Котенко, Н. Коваль, Я. Мар'яно, І. Муравйова, А. Осадча, В. Павлюх, О. Пометун, О. Савченко, І. Стахова, Н. Токарева, Н. Харченко, Г. Черушева, А. Шамне, К. Шевчук, Г. Шевчук, С. Чос та інші. У їхніх дослідженнях розглянуто педагогічні умови розвитку м'яких навичок у молодших школярів, визначено структурні компоненти та педагогічні технології, що сприяють формуванню комунікативності, креативності, емоційного інтелекту, навичок співпраці, критичного мислення та інших ключових компетентностей.

Нормативно-правовою основою дослідження виступають Закон України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державний стандарт початкової освіти, Концепція «Нова українська школа», Типові освітні програми під керівництвом О. Савченко та Р. Шияна, в яких визначено орієнтир на формування компетентної, самостійної та відповідальної особистості, здатної до навчання впродовж життя.

Водночас аналіз науково-педагогічної літератури засвідчує, що недостатньо розробленими залишаються питання методики формування soft skills саме на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Цей курс має унікальний потенціал для комплексного розвитку м'яких навичок завдяки своїй інтегрованій природі, яка поєднує природничі, суспільні та технологічні знання, дослідницькій спрямованості, що формує критичне мислення та навички аналізу, проектному підходу, який розвиває навички співпраці та комунікації, та можливостям для формування емоційного інтелекту через вивчення соціальних явищ та екологічних проблем. Це зумовило вибір теми дослідження «Формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого

курсу «Я досліджую світ»».

Об'єкт дослідження – процес формування soft skills у здобувачів початкової освіти в умовах Нової української школи.

Предмет дослідження – методика формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності методики формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

1. Визначити сутність поняття «soft skills» та обґрунтувати його значення в сучасній освіті.
2. Охарактеризувати психолого-педагогічні особливості розвитку soft skills у молодших школярів.
3. Розкрити потенціал інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для формування soft skills у здобувачів початкової освіти.
4. Розробити методику формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та експериментально перевірити її ефективність .

Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**:

- теоретичні: аналіз, систематизація та узагальнення психолого-педагогічної літератури, конкретизація сутності понять, порівняння;
- емпіричні: педагогічне спостереження та експеримент, якісний і кількісний аналіз даних;
- діагностичні: анкетування, бесіда.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблена методика може бути використана вчителями початкових класів для

формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», а також студентами під час проходження виробничої практики у ЗЗСО.

Апробація та публікація результатів дослідження. Результати дослідження презентувалися на Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція «Формування життєвої компетентності особистості в освітньому, психологічному, соціокультурному вимірах» (30 листопада 2022 року), VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти» (28–29 березня 2023 року), Всеукраїнська науково-практична конференція (з міжнародною участю) «Фребелівська педагогіка в сучасній освіті: вимоги, тренди, перспективи» (20-21 квітня 2023 року), VI Міжнародна науково-практична конференція «Інновації в початковій освіті: проблеми, перспективи, відповіді на виклики сьогодення» (15-16 червня 2023 року).

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (налічує 44 позицій, 0 із них – іноземними мовами), додатків (розміщено на 13 сторінках). Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок, з яких 47 сторінок займає основний текст. Робота містить 6 таблиць та 10 рисунків, що ілюструють основні положення дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

1.1 Сутність поняття soft skills та їх значення в сучасній освіті

Розвиток «м'яких навичок» (soft skills) у сучасному світі набуває все більшого значення, оскільки вони визначають успішність людини не лише в професійній діяльності, але й у повсякденному житті. Ці навички являють собою комплекс універсальних компетенцій, що виходять за межі конкретної професійної сфери та забезпечують ефективну соціальну взаємодію та особистісний розвиток. Для здобувачів початкової освіти формування цих навичок є особливо важливим, оскільки саме в цьому віці закладається фундамент майбутньої особистості та її здатності до успішної взаємодії з навколишнім світом.

Сучасні міжнародні дослідження підкреслюють важливість розвитку гнучких навичок паралельно з набуттям предметних знань та професійних компетенцій. Особливо показовим є масштабне дослідження, проведене спільними зусиллями Гарвардського університету, Фонду Карнегі та Стенфордського науково-дослідного інституту. Його результати демонструють, що професійний успіх людини визначається переважно рівнем розвитку гнучких навичок (soft skills), які складають 75-85% успіху, тоді як професійні предметні компетенції (hard skills) забезпечують лише 15-25% успішності у професійній діяльності [28].

У науковому дискурсі вітчизняної науки поняття «soft skills» представлено такими термінами, як «м'які навички», «навички успішності», «універсальні навички», «метапредметні навички», «гнучкі навички», «соціальні навички» та інші. Кожна з цих термінологічних одиниць має свої особливості у змістовому визначенні, але всі вони об'єднуються загальною ознакою –

надпрофесійністю [17].

У країнах Європейського Союзу поняття м'яких навичок (soft skills) ще формується. Вони протиставляються спеціальним вузькопрофесійним навичкам (hard skills – професійним компетенціям), бо не мають однозначної жорсткої прив'язки до конкретної професії. «М'які навички» або «гнучкі навички» (англ. soft skills) – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, які відповідають за успішну участь у робочому процесі, високу продуктивність і, на відміну від спеціалізованих навичок, не пов'язані з конкретною сферою [44].

Учені А. Кошель, В. Кошель, А. Міненко розглядають м'які навички як комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних умінь, що забезпечують соціалізацію, ефективну взаємодію, високу продуктивність і професійний успіх незалежно від галузі діяльності [23].

Науковиця О. Маленко трактує гнучкі навички як набір універсальних компетентностей, серед яких: комунікація, управління часом, командна взаємодія, креативність, емоційний інтелект тощо, що формують здатність особистості адаптуватися до змін і ефективно функціонувати в різних життєвих і професійних ситуаціях [26].

У дослідженнях вітчизняних учених І. Чаусова та О. Брюховецької універсальні (або надпредметні) навички визначаються як ключові soft skills, що дають змогу вирішувати складні завдання, управляти людьми та ресурсами, вести переговори і приймати ефективні рішення [41].

П. Смоляк розглядає соціальні навички як інтегративне психологічне утворення, яке забезпечує ефективну дію, і включає комунікативні, лідерські, емоційні та інші навички [34].

У свою чергу, метапредметні навички у вітчизняній освітній традиції розглядаються як загальнонавчальні та надпредметні компетентності, що виходять за межі окремих дисциплін і забезпечують цілісність освітнього процесу. У працях І. Чаусова, О. Маленко, А. Кошеля, В. Кошеля та інших учених метапредметні навички тлумачаться як синонімічні до soft skills [23; 26; 41].

У магістерському дослідженні дотримуємось визначення, поданого науковцями А. Кошелем, В. Кошелем та А. Міненком, розглядаючи soft skills як комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних умінь, що забезпечують соціалізацію, ефективну взаємодію, високу продуктивність і професійний успіх незалежно від галузі діяльності.

Освітня система України надає значну увагу розвитку гнучких навичок, що відображено в основних нормативних документах країни. Зокрема, це питання висвітлюється в Законі України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державному стандарті початкової освіти та ін. Особливого значення формування гнучких навичок набуло після впровадження реформи Міністерства освіти і науки України та запуску концепції Нової української школи [14; 20; 32].

Учені виокремлюють більше ста гнучких навичок. Зокрема, науковці Н. Казьмірчук та О. Демченко систематизують їх у п'ять ключових груп, а саме: комунікативні, творчі, організаційні, саморегуляції та управлінські.

До *комунікативних* навичок належить здатність ясно формулювати та висловлювати свої думки, вести конструктивний діалог, проявляти толерантність у спілкуванні, аргументовано відстоювати власну позицію та ефективно передавати інформацію.

Творчі навички охоплюють здатність до нестандартного осмислення дійсності, застосування креативних підходів у вирішенні завдань, вміння інтерпретувати ситуації по-різному, долати шаблонне мислення та привносити творчий елемент у будь-яку діяльність.

Організаційні навички проявляються у вмінні ефективно планувати час, дотримуватися режиму дня, систематично підходити до справ та координувати роботу з однолітками. Особливо важливою є здатність структурувати свою діяльність та залучати інших до спільної роботи.

Навички *саморегуляції* включають управління власним емоційним станом, постійний розвиток емоційного інтелекту, формування адекватної самооцінки та розуміння інших людей. Ці навички допомагають підтримувати емоційний баланс та будувати здорові відносини з оточуючими.

Управлінські навички передбачають готовність брати на себе відповідальність як за власні дії, так і за результати командної роботи. До них входить вміння справедливо розподіляти обов'язки, контролювати виконання завдань, проявляти лідерські якості та вести за собою групу чи клас. Важливим аспектом у цьому векторі є внутрішня мотивація до лідерства та бажання розвивати свої управлінські здібності [13].

Сучасна школа розвиває у молодших школярів важливі гнучкі навички, які допомагають їм успішно навчатися та спілкуватися. Різні освітні підходи пропонують свої способи розвитку цих корисних умінь у початковій школі. Зокрема, базова модель «4К», що застосовується в освіті від дошкільних закладів до вищої школи, включає креативне мислення, критичне мислення, комунікацію та командну працю (рис. 1.1). Незважаючи на те, що концепція «4К» не має конкретного автора-засновника, її теоретичні засади корелюють з науковими розробками британського психолога Едварда де Бона. Його фундаментальні праці з креативного та критичного мислення, особливо методика «Шести капелюхів мислення», демонструють концептуальну спорідненість з принципами «4К» у підході до розвитку когнітивних навичок [42].

Рис. 1.1 – Модель «4К»

Модель «ТОП-5 soft skills» охоплює креативне мислення, управління інформацією, емоційний інтелект, прийняття рішень, а також презентаційні та переговорні навички. Модель акцентує увагу на взаємопов'язаності та взаємодоповнюваності зазначених навичок, створюючи цілісну систему розвитку особистості, здатної ефективно функціонувати в умовах швидко змінюваного світу та інформаційного суспільства [42].

Розкриємо більш детально кожен складову моделі «ТОП-5 soft skills», щоб краще зрозуміти їх сутність та значення для формування всебічно розвиненої особистості здобувача початкової освіти.

Креативне мислення – здатність генерувати нестандартні ідеї, знаходити інноваційні рішення та підходити до проблем з різних кутів зору. Включає гнучкість розуму, готовність до експериментів та вміння бачити приховані зв'язки між явищами.

Управління інформацією – навички пошуку, аналізу, систематизації та ефективного використання інформації. Здатність швидко орієнтуватися в потоках даних, відрізнити достовірну інформацію від недостовірної та структурувати знання для вирішення завдань.

Емоційний інтелект включає самоусвідомлення, саморегуляцію, мотивацію, емпатію та соціальні навички. Дозволяє ефективно управляти власними емоціями, розуміти емоційний стан інших та будувати конструктивні міжособистісні відносини.

Прийняття рішень – це здатність аналізувати ситуації, зважувати альтернативи, оцінювати ризики та приймати обґрунтовані рішення в умовах невизначеності. Поєднує логічне мислення, інтуїцію та готовність нести відповідальність за наслідки.

Презентаційні та переговорні навички – здатність ефективно представляти інформацію, переконувати аудиторію та вести переговори. Включає ораторське мистецтво, невербальну комунікацію, активне слухання та адаптацію стилю спілкування до різних аудиторій.

Найбільш вичерпну систематизацію soft skills представлено у дослідженні World Economic Forum, опублікованому у Future of Jobs report. Це дослідження, що базується на даних від провідних світових роботодавців з різних галузей, визначило 35 ключових soft skills. Важливою особливістю цієї класифікації є структурування всіх навичок у три фундаментальні категорії: здібності, базові навички та крос-функціональні навички. Така структурована класифікація дозволяє краще зрозуміти природу та взаємозв'язок різних м'яких навичок у професійному контексті (табл. 1.1) [28].

Таблиця 1.1

35 soft skills		
ЗДІБНОСТІ	БАЗОВІ НАВИЧКИ	КРОС- ФУНКЦІОНАЛЬНІ НАВИЧКИ
<p>1. Когнітивні здібності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – когнітивна гнучкість; – креативність; – логічна аргументація; – чутливість до проблем; – математична аргументація; – візуалізація. <p>2. Фізичні здібності:</p> <ul style="list-style-type: none"> – фізичне здоров'я; – дрібна моторика. 	<p>1. Контент-навички</p> <ul style="list-style-type: none"> – активне навчання; – усна комунікація; – активне читання; – письмові комунікації; – інформаційна грамотність. <p>2. Процесні навички</p> <ul style="list-style-type: none"> – активне слухання; – критичне мислення; – самоаналіз і аналіз інших. 	<p>1. Соціальні навички</p> <ul style="list-style-type: none"> – координація; – емоційний інтелект; – ведення переговорів; – вміння переконувати; – клієнтоорієнтованість; – навчання інших. <p>2. Навички вирішення складних завдань.</p> <p>3. Системні навички</p> <ul style="list-style-type: none"> – прийняття рішень; – системний аналіз. <p>4. Навички управління ресурсами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – фінансовими; – матеріальними;

		<ul style="list-style-type: none"> – людськими; – тайм менеджмент. <p>6. Технічні навички</p> <ul style="list-style-type: none"> – технологічна грамотність; – операційна грамотність; – програмування; – контроль якості; – технологічна клієнтоорієнтованість; – діагностика технічних проблем.
--	--	---

У структурі soft skills особливе місце займають комунікативні навички, які забезпечують якісну взаємодію з оточуючими. Вони охоплюють здатність чітко формулювати думки, вести конструктивний діалог, презентувати інформацію та активно слухати співрозмовника. Важливим аспектом є вміння адаптувати свій комунікативний стиль відповідно до ситуації та аудиторії, що особливо актуально в сучасному глобалізованому світі. У початковій школі розвиток комунікативних навичок відбувається через активну участь у класних дискусіях, групових презентаціях, рольових іграх та спільних проєктах, де молодші школярі вчаться висловлювати свої думки та слухати інших [12].

Психологічний словник визначає поняття «комунікація» як фундаментальну ознаку людської культури, яка полягає в інтенсивному взаємоспілкуванні людей на основі обміну різного виду інформацією [33].

На думку Т. Костенко, «комунікативна компетентність передбачає не тільки оволодіння необхідною кількістю мовних і мовленнєвих знань, а й формування умінь практичного використання мови в процесі мовленнєвої діяльності. Крім того, комунікативна компетентність відображає рівень майстерності людини у спілкуванні з оточуючими та базується на психологічних

знаннях про себе та інших, а також на здатності обирати стратегію спілкування і застосовувати комплекс відповідних умінь». Також учена виділяє три групи комунікативних умінь, серед яких:

I група – комунікаційні (мовленнєві). До них належать уміння чітко та зрозуміло висловлювати свої думки; переконувати; аргументувати; доводити; робити висновки; аналізувати висловлення.

II група – перцептивні (вміння сприймати). Ця група охоплює такі вміння, як: слухати і чути (правильно інтерпретувати вербальну і невербальну інформацію, жести, міміку); здійснювати рефлексію; розуміти настрій і почуття іншої людини (здатність до емпатії, почуття такту, співчуття), підтекстову інформацію тощо.

III група – інтерактивні (вміння взаємодіяти у процесі спілкування). До цієї групи належать уміння: вести бесіду, переговори, обговорення; ввічливо висловлювати свої думки; ставити запитання; захоплювати собою; формулювати вимогу; спілкуватися в конфліктних ситуаціях; керувати власними емоціями, своєю поведінкою [22].

Поряд з комунікативними навичками важливою складовою soft skills є емоційний інтелект, який відіграє ключову роль у розумінні власних емоцій та емоцій інших людей. Він включає самоусвідомлення, самоконтроль, емпатію та соціальні навички. Розвинений емоційний інтелект дозволяє будувати гармонійні міжособистісні відносини, ефективно долати стресові ситуації та створювати позитивну атмосферу в колективі. Здобувачів початкової освіти розвивають емоційний інтелект через спеціальні вправи на розпізнавання емоцій, обговорення почуттів, вирішення конфліктних ситуацій та взаємодію з однокласниками у різних навчальних та ігрових ситуаціях [28].

Емоційний інтелект безпосередньо впливає на фізичне та психічне здоров'я здобувачів початкової освіти. Емоційний стан безпосередньо пов'язаний з фізичним здоров'ям молодших школярів, оскільки постійний стрес та невміння керувати своїми емоціями може призвести до серйозних відхилень у здоров'ї, таких як проблеми з імунною системою, відсутність апетиту та

нетривалий сон. Також емоційний інтелект впливає на психічне здоров'я, адже уміння керувати власними емоціями та розуміти їх створює своєрідний захист від стресу, перевтоми та ризику соціальної ізоляції. Самоконтроль та саморегуляція емоцій є ключовими складовими, які відображають рівень розвитку емоційного інтелекту учнів [17].

Невід'ємним компонентом soft skills є здатність до ефективної командної роботи, яка передбачає вміння співпрацювати для досягнення спільних цілей. Це включає навички конструктивної взаємодії, взаємопідтримки, обміну думками та пошуку компромісів. Основою успішної командної роботи є довіра, відкритість та взаємоповага між учасниками команди. У початковій школі навички командної роботи формуються через участь у групових проєктах, спортивних іграх, творчих майстернях та колективних заходах, де учні вчаться працювати разом та підтримувати один одного [28].

Робота в команді – це спільний процес, який дає змогу людям досягти надзвичайних результатів. Така синергія можлива лише тоді, коли всі члени команди знають, у чому полягає їхня роль, передають одне одному навички та віддаються успіху команди. Психолог і дослідник Р. Белбін виділив 9 типів ролей у командній роботі (табл. 1.2) [6].

Таблиця 1.2 – Типи ролей у командній роботі за Р. Белбіним

Роль	Характеристика
Координатор	Уточнює цілі, просуває прийняття рішення, хороший комунікатор, соціальний лідер і керівник; розуміє як та кому призначити роботу.
Генератор ідей	Пропонує оригінальні ідеї, має багату уяву.
Оформлювач ідей	Думки спрямовує на завдання, він динамічний і стимулює інших до дій.
Контролер-оцінювач	Оцінює якість ідей, пропозицій, схильний до критичного аналізу.

Дослідник ресурсів	Привносить ресурси та ідеї із зовнішнього середовища.
Командний працівник	Сприйнятливий, уважно слухає, запобігає протиріччя, але може виявляти нерішучість щодо уникнення конфліктів.
Виконавець	Перетворення ідей у керовані завдання.
Фінішер	Перевіряє всі деталі й стежить за дотриманням строків.
Спеціаліст	Привносить рідкісні вміння та знання.

Також важливим аспектом командної роботи є розвиток лідерських якостей, які виявляються у здатності надихати та мотивувати інших, приймати виважені рішення та вести команду до поставлених цілей. Сучасне лідерство базується на вмінні делегувати повноваження, створювати сприятливе середовище для розвитку колективу та підтримувати інноваційні ініціативи. Харизматичність, стратегічне мислення та адаптивність є ключовими характеристиками ефективного лідера. Учні початкових класів розвивають лідерські якості через виконання ролі чергових, капітанів команд, організаторів класних заходів та участь у шкільному самоврядуванні [4].

Ефективність командної роботи та лідерства значною мірою залежить від креативності як компонента *soft skills*, що передбачає здатність генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення проблем. Вона базується на гнучкості мислення, відкритості до нового досвіду та вмінні бачити можливості там, де інші бачать перешкоди. Креативне мислення є важливим фактором інноваційного розвитку та конкурентоспроможності. У початковій школі креативність розвивається через творчі завдання, мистецькі проєкти, експерименти, створення власних історій та розв'язання нестандартних задач [16].

Дж. Гілфорд визначив чотири основні параметри креативності: оригінальність як здатність продукувати віддалені асоціації та незвичні відповіді; семантичну гнучкість, що проявляється у виявленні основної властивості об'єкта і пропонуванні нового способу його використання; образно-

адаптивну гнучкість, яка дозволяє змінювати форму стимулу для виявлення нових ознак і можливостей використання; семантичну спонтанну гнучкість, що характеризується продукуванням різноманітних ідей у нерегламентованій ситуації. Загальний інтелект учений не включав до структури креативності. Згодом він розширив свою концепцію до шести параметрів: здатність виявляти і ставити проблеми; спроможність генерувати велику кількість ідей; гнучкість у продукуванні різноманітних ідей; оригінальність як здатність нестандартно відповідати на подразники; здатність удосконалювати об'єкт через додавання деталей; уміння вирішувати проблеми завдяки аналізу і синтезу [31].

Е. Торренс продовжив дослідження цієї проблеми під час розробки методів розвитку творчих здібностей дітей. На його думку, творчий процес складається з таких етапів: сприйняття проблеми, пошуку рішення, формулювання гіпотез, її перевірки з подальшою модифікацією та отриманням результату. Науковець визначив чотири параметри креативності, а саме: легкість, гнучкість, оригінальність і точність [31].

Доповнюючи креативне мислення, критичне мислення забезпечує здатність об'єктивно аналізувати інформацію, оцінювати різні перспективи та приймати обґрунтовані рішення. Воно включає навички аналітичного мислення, верифікації інформації та формування незалежних суджень. В епоху інформаційного перевантаження критичне мислення стає особливо важливим для відбору та оцінки інформації. Молодші школярі розвивають критичне мислення через розв'язання логічних задач, аналіз текстів, обговорення різних точок зору та участь у дослідницьких проєктах [16].

У цьому контексті варто звернути увагу на систематизацію навичок критичного мислення, запропоновану Дж. Браус і Д. Вудом. Автори виділяють вісім взаємопов'язаних категорій компетенцій, які в сукупності формують повноцінне критичне мислення. Ці категорії включають навички фокусування (визначення проблем і цілей), збору інформації (спостереження та формулювання запитань), запам'ятовування (кодування й відтворення інформації), організації (порівняння, класифікація, представлення), аналізу

(ідентифікація атрибутів, відносин, головних ідей і помилок), генерування (формулювання висновків, передбачення й розробка), інтегрування (комбінування, переформулювання інформації) та оцінювання (формулювання критеріїв і перевірка тверджень). Особливу цінність має збалансоване поєднання аналітичних та творчих компонентів, що дозволяє не лише критично оцінювати інформацію, але й створювати на її основі нові ідеї та концепції. Розвиток цих навичок у молодших школярів закладає міцний фундамент для їхнього подальшого інтелектуального зростання та успішної адаптації до викликів сучасного інформаційного суспільства (див. рис. 1.2) [40].

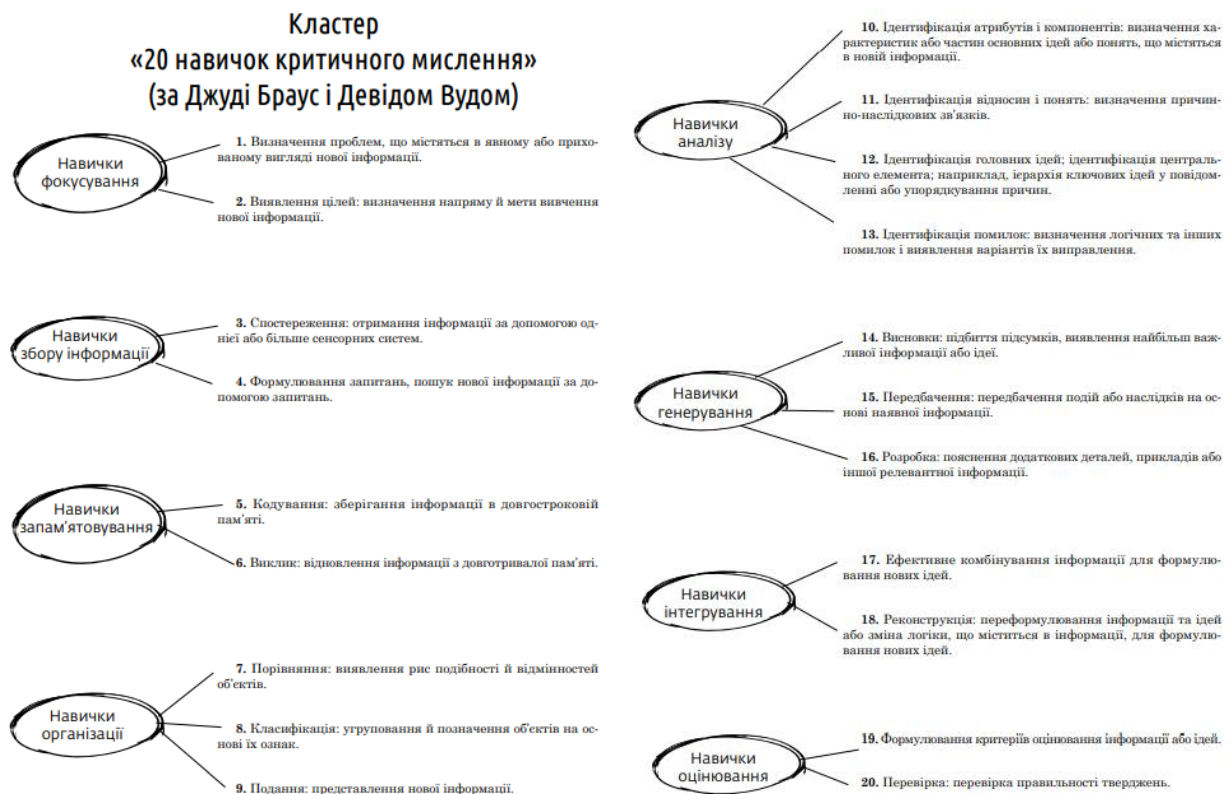

Рис. 1.2 – Кластер «20 навичок критичного мислення» за Дж. Браус і Д. Вудом

Завершальним компонентом розглянутих soft skills є самоорганізація та управління часом, які є фундаментальними навичками для досягнення професійних та особистих цілей. Вони передбачають вміння встановлювати пріоритети, планувати діяльність, ефективно розподіляти ресурси та

контролювати виконання завдань. Важливими аспектами є самодисципліна, фокусування на головному та підтримання балансу між різними сферами життя. У початковій школі ці навички формуються через ведення щоденника, планування домашніх завдань, дотримання розкладу уроків та організацію власного освітнього простору [28].

Формування soft skills у здобувачів початкової освіти потребує системного підходу та відбувається через їхню активну участь у різноманітних видах діяльності. Особливу роль відіграють інтерактивні методи навчання, проектна діяльність та практико-орієнтовані завдання, які створюють можливості для комплексного розвитку всіх компонентів soft skills. Важливим є створення підтримуючого середовища, де здобувачі початкової освіти можуть безпечно експериментувати, помилятися та вчитися на власному досвіді.

У сучасному освітньому просторі розвиток soft skills інтегрується в освітній процес через використання інноваційних педагогічних технологій та методів навчання. Для молодших школярів це означає участь у різноманітних освітніх проектах, використання ігрових технологій, створення ситуацій успіху, постійну підтримку їхньої природної допитливості та бажання вчитися. Регулярний моніторинг розвитку soft skills допомагає вчителям і батькам краще розуміти потреби кожної дитини та створювати оптимальні умови для її особистісного зростання [43].

Отже, аналіз структурних компонентів поняття «soft skills» засвідчує їх взаємопов'язаність та комплементарність. Комунікативні навички створюють основу для ефективної взаємодії, емоційний інтелект забезпечує розуміння та управління емоційними процесами, командна робота та лідерство формують здатність до колективної діяльності, креативність та критичне мислення забезпечують інноваційний підхід до вирішення завдань, а самоорганізація інтегрує всі ці компетенції в ефективну особистісну систему розвитку молодшого школяра.

1.2 Особливості розвитку soft skills у молодших школярів

Розвиток soft skills у молодшому шкільному віці має особливе значення, оскільки цей період є сенситивним для формування базових соціальних компетенцій та особистісних якостей. Саме в цьому періоді закладається фундамент майбутньої успішної соціалізації та професійної реалізації особистості. Особливості психологічного розвитку здобувачів початкової освіти створюють сприятливі умови для формування ключових компонентів soft skills.

Психологічні аспекти розвитку soft skills полягають у тому, що у цьому віці відбувається інтенсивний розвиток пізнавальних процесів та формування довільності психічних функцій, що створює передумови для цілеспрямованого розвитку soft skills. Здобувачі початкової освіти характеризуються підвищеною пластичністю нервової системи, що забезпечує високу здатність до засвоєння нових форм поведінки та соціальної взаємодії. Водночас, формування навичок у молодших школярів відбувається переважно через практичну діяльність й наслідування позитивних зразків поведінки [12].

У межах магістерського дослідження розглядаємо такі ключові soft skills: комунікативні навички, емоційний інтелект, командна робота, лідерські якості, креативність, критичне мислення, організаційні навички, соціальна компетентність та здатність до ефективної взаємодії. Їхні особливості формування у здобувачів початкової освіти розкриваються з урахуванням психологічних та педагогічних аспектів.

Педагогічні аспекти розвитку комунікативних навичок полягають у створенні навчальних ситуацій, у яких учні взаємодіють з однолітками і дорослими. У цьому віці вони починають усвідомлювати необхідність адаптації свого мовлення до різних соціальних ситуацій та співрозмовників. При цьому важливим є розвиток навичок активного слухання та емпатичного розуміння, які формуються через організовану педагогом групову взаємодію та спеціально створені навчальні ситуації [12].

На думку Д. Гоулмана, емоційна компетентність є однією з основних складових соціального успіху людини, адже включає здатність розпізнавати власні й чужі емоції, керувати ними та будувати продуктивну взаємодію. У початковій школі емоційний компонент soft skills характеризується переходом від безпосереднього емоційного реагування до більш усвідомленого управління власними емоціями, формування емпатії та навичок емоційної саморегуляції [15].

Аналізуючи колективні форми взаємодії, Н. Бібік підкреслює, що командна взаємодія є важливим чинником формування соціальної зрілості та вміння співпрацювати. Для молодших школярів вона реалізується через участь у групових проєктах та колективних формах освітньої діяльності, які дозволяють учням усвідомити цінність спільної роботи, навчитися узгоджувати свої дії з діями інших та конструктивно взаємодіяти. Такі форми діяльності сприяють розвитку навичок прийняття групових рішень, розподілу ролей у команді та відповідальності за спільний результат. Важливо, щоб учитель у процесі командної роботи створював ситуації успіху для кожного учня, що підвищує мотивацію та впевненість у власних силах [7].

Логічним продовженням розвитку навичок командної роботи є формування лідерських якостей. На думку О. Жовнич, розвиток лідерських якостей можливий лише за умов підтримки ініціативності учнів. Ці якості формуються через систему чергувань, організацію заходів, участь у самоврядуванні. Важливо враховувати індивідуальні особливості здобувачів та забезпечити прояв різних форм лідерства [15].

Окремої уваги заслуговує розвиток творчого потенціалу учнів. Як стверджує К. Роджерс, підтримка творчого потенціалу у дитини є запорукою її майбутньої самореалізації. Креативність тісно пов'язана з розвитком уяви та фантазії, а молодші школярі природно схильні до творчого самовираження, експериментування та пошуку нестандартних рішень. Завдання педагога полягає у тому, щоб підтримувати цю природну схильність через включення творчих завдань у навчальний процес, створення ситуацій відкритого типу, заохочення

оригінальності мислення та інтеграцію мистецької діяльності в різні освітні галузі. Такий підхід не лише розвиває креативне мислення, але й формує в учнів упевненість у власних ідеях та здатність втілювати їх у практичну діяльність [17].

Поряд із творчим мисленням надзвичайно важливим є розвиток аналітичних здібностей. Критичне мислення здобувачів початкової освіти розвивається через формування базових логічних операцій, вміння порівнювати, аналізувати та робити висновки. У цьому віці важливо навчити учнів ставити запитання, шукати докази, перевіряти інформацію та формулювати власні судження. Розвиток критичного мислення відбувається через розв'язання проблемних ситуацій, участь у дискусіях та дослідницькій діяльності [16].

Невід'ємною складовою успішного навчання є формування організаційних навичок. Самоорганізація та управління часом у молодших школярів формуються поступово, в міру розвитку довільності психічних процесів та здатності до саморегуляції. Важливо навчити здобувачів початкової освіти планувати свою діяльність, встановлювати пріоритети та контролювати виконання завдань. Це відбувається через систему організації освітньої діяльності, ведення щоденників, планування домашніх завдань та організацію власного робочого простору [29].

Розглядаючи методичні аспекти формування soft skills у молодших школярів, особливу роль у цьому відіграє ігрова діяльність. Як зазначає відома українська вчена О. Савченко, вона є природним способом розвитку soft skills у початковій школі. Через гру учні засвоюють соціальні ролі, норми поведінки, розвивають комунікативні навички та емоційний інтелект. Важливо використовувати різні види ігор: рольові, дидактичні, командні, які створюють можливості для комплексного розвитку soft skills [9].

Доповнюючи ігрові методи сучасними педагогічними технологіями, на думку У. Ганіної, проектна діяльність є однією з педагогічних умов розвитку соціальних компетентностей. Вона є ефективним засобом формування soft skills

у здобувачів початкової освіти, оскільки передбачає інтеграцію різних видів діяльності, розвиток ініціативності, креативності та критичного мислення [18].

Враховуючи реалії сучасного освітнього середовища, цифрові технології створюють нові можливості для розвитку soft skills у молодших школярів. Важливо навчити їх безпечно та ефективно використовувати цифрові інструменти для комунікації, пошуку інформації та творчого самовираження. При цьому необхідно дотримуватися балансу між цифровою та традиційною формами взаємодії [3].

Успішність формування soft skills у здобувачів початкової освіти значною мірою залежить від співпраці з сім'єю. Взаємодія з батьками є важливою умовою успішного розвитку soft skills у молодших школярів. Необхідно забезпечити єдність вимог та підходів до розвитку цих навичок у школі та вдома. Важливо проводити просвітницьку роботу з батьками, залучати їх до організації проєктів та заходів, спрямованих на розвиток soft skills [5].

Також створення розвивального освітнього середовища є ключовою умовою формування soft skills у молодшому шкільному віці. Таке середовище має забезпечувати можливості для активної взаємодії, творчого самовираження, експериментування та дослідження. Важливо створювати ситуації успіху для кожної дитини та підтримувати позитивну атмосферу в класі.

Міжпредметна інтеграція створює додаткові можливості для розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти. Важливо, щоб формування цих навичок відбувалося не лише на спеціально організованих заняттях, а й в контексті вивчення різних освітніх компонент. Це забезпечує системність та цілісність процесу розвитку soft skills у молодших школярів [3].

Індивідуальний підхід у розвитку soft skills учнів передбачає врахування особистісних особливостей кожного здобувача початкової освіти, його темпераменту, здібностей та інтересів. Важливо створювати різноманітні ситуації для прояву та розвитку індивідуальних якостей, надавати можливість вибору форм та способів діяльності.

Не менш важливим аспектом є система оцінювання досягнень учнів, яка у контексті розвитку soft skills у молодших школярів має носити формувальний характер та враховувати індивідуальну динаміку кожної дитини. Для цього доцільно використовувати різні форми оцінювання: спостереження, портфоліо, самооцінку та взаємооцінювання, що дозволяє створити цілісну картину розвитку навичок і планувати подальшу роботу. Важливо, щоб моніторинг розвитку soft skills був систематичним і включав різні форми діагностики, адже це дає змогу своєчасно виявляти труднощі, відстежувати динаміку та коригувати педагогічний процес. Ефективність такої системи значно зростає за умови залучення до процесу моніторингу всіх учасників освітнього процесу [35; 36].

Отже, розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти є багатограним процесом, що вимагає поєднання психологічних і педагогічних підходів. Важливо забезпечити інтеграцію цих навичок у всі аспекти освітнього процесу, враховуючи індивідуальні потреби молодших школярів, їхні вікові особливості та соціальний контекст. Тільки за таких умов можна сформувати стійкий фундамент для соціальної та професійної успішності майбутньої особистості учня.

1.3 Потенціал інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для формування soft skills у здобувачів початкової освіти

Згідно з нормативними положеннями Державного стандарту початкової освіти, освітня модель Нової української школи базується на інтегративному підході, що реалізується через об'єднання змісту природничої, інформатичної, соціальної, здоров'язбережувальної, громадянської, історичної, математичної та мовно-літературної галузей які входять до інтегрованого курсу «Я досліджую світ» [14].

Метою курсу «Я досліджую світ» є формування ключових компетентностей у різних галузях знань, розвиток критичного мислення та становлення цілісного світогляду здобувачів початкової освіти. Він спрямований

на формування природничо-наукової компетентності шляхом опанування знань про природу, розвитку здібностей, які забезпечують успішну взаємодію з навколишнім світом та формування екологічно відповідальної поведінки. Учні мають можливість досліджувати природні явища, систематизувати інформацію з різних джерел, розвивати інформаційно-комунікаційну компетентність через використання цифрових пристроїв та технологій. Важливою складовою курсу є соціальна і здоров'язбережувальна компетентність, яка передбачає формування активної громадянської позиції, навичок безпечної поведінки та збереження власного здоров'я. Громадянська та історична компоненти спрямовані на формування ідентичності здобувача як громадян України, розуміння зв'язків між минулим і сучасністю, а також набуття досвіду життя в демократичному суспільстві з повагою до прав і свобод людини. Математична компетентність у межах курсу реалізується через формування в учнів умінь застосовувати математичні знання у повсякденних і навчальних ситуаціях: виконувати обчислення, аналізувати та інтерпретувати дані, працювати з графіками, діаграмами, схемами. Мовно-літературна компетентність формується через розвиток навичок усного й писемного мовлення, умінь точно, грамотно й логічно висловлювати думки, описувати результати спостережень та досліджень. Особлива увага приділяється уміню ставити запитання, аргументувати власну позицію, слухати та розуміти інших, а також роботі з різними видами текстів – від науково-популярних до художніх. Це не лише розвиває комунікативні навички, а й сприяє формуванню читацької культури та розширенню світогляду учнів [14].

Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, інтегрований курс «Я досліджую світ» відображено у типових освітніх програмах. Освітня програма розроблена під керівництвом О. Савченко, у курсі «Я досліджую світ» реалізує зміст природничої, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей. Програма містить такі змістові лінії: «Людина», «Людина серед людей», «Людина в суспільстві», «Людина і світ» та «Людина і природа», що спрямовані на формування в

молодших школярів цілісної картини світу, розвиток емпатії, активної громадянської позиції та екологічної свідомості [35].

Типова освітня програма розроблена під керівництвом Р. Шияна, у курсі «Я досліджую світ» інтегрує освітні галузі: природничу, технологічну, соціальну і здоров'язбережувальну, громадянську та історичну. Програма містить такі змістові лінії: «Я пізнаю природу», «Я у природі», «Я у рукотворному світі». Розробники стверджують, що така структура забезпечує формування у здобувачів початкової освіти цілісного сприйняття навколишнього світу, здатності досліджувати його різноманітними засобами та критично осмислювати здобуту інформацію. У межах цієї програми особливу увагу приділено дослідницькій діяльності, моделюванню різних соціальних ситуацій та формуванню навичок співпраці. Передбачається залучення учнів до проєктної діяльності, в умовах якої школярі набувають практичного досвіду взаємодії з навколишнім світом, що забезпечує розвиток у дитини критичного мислення, ініціативності, самосвідомості й відповідальності за власні дії в природі та суспільстві [37].

Для визначення потенціалу інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для формування soft skills у здобувачів початкової освіти нами було проаналізовано підручник для 2 класу авторів Н. Андрук, Т. Воронцова, І. Гарбузюк, В. Пономаренко, О. Хомич, який створено відповідно до Типової освітньої програми під керівництвом Р. Шияна.

Аналізуючи структуру й апарат орієнтування підручника, можна виявити спрямованість на розвиток soft skills у здобувачів початкової освіти моделі «4К»: критичного мислення, креативного мислення, комунікацію та командну працю здобувачів через різноманітні педагогічні прийоми, інтерактивні завдання та проблемно-пошукові методи навчання. Пропонуємо приклади завдань з підручника, що сприяють розвитку зазначених soft skills у здобувачів початкової освіти та їх практичну реалізацію у підручнику [1].

Розвиток критичного мислення.

Аналіз та категоризація предметів [1, с. 20]. На сторінці представлено

завдання, де здобувачі початкової освіти мають розглянути зображення товарів з цінами, обрати з них п'ять і обчислити їхню загальну вартість. Після цього пропонується намалювати таблицю та систематизувати обрані товари за категоріями: «Хлібобулочні вироби», «Канцелярські товари», «Товари для гігієни», «Молочні продукти». Це сприяє формуванню навичок аналізу, класифікації та систематизації інформації (див. рис. 1.3)

Намалюйте таблицю. Запишіть у ній обрані вами товари за категоріями.

Хлібобулочні вироби	Канцелярські товари	Товари для гігієни	Молочні продукти

Рис. 1.3 – Завдання на с. 20

Прогнозування результатів експерименту [1, с. 35]. У темі «Умови вирощування рослин» здобувачам початкової освіти пропонується провести дослід із кімнатними рослинами: «Спробуйте передбачити, що може статися, і запишіть це». Таке завдання розвиває здатність висувати гіпотези та критично оцінювати можливі результати (див. рис. 1.4).

Рис. 1.4 – Завдання на с. 35

Пошук інформації та її верифікація [1, с. 75]. На сторінці про винаходи в медицині міститься завдання: «Знайдіть в інтернеті інформацію, як винайшли вакцину проти віспи». Це розвиває навички пошуку, відбору та аналізу інформації з різних джерел.

Розвиток креативного мислення.

Моделювання об'єктів [1, с. 18]. На сторінці при вивченні розділу «Досліджуємо Арктику» представлено покрокові інструкції з виготовлення моделі традиційного житла ескімосів з доступних матеріалів (глибока пластикова тарілка, ножиці, клей, ватні диски). Таке завдання розвиває просторове мислення, уяву та навички практичного конструювання (див. рис. 1.5).

Рис. 1.5 – Завдання на с. 18

Створення фотопроектів [1, с. 18]. Наприкінці сторінки міститься завдання: «Зробіть фото своїх саморобок, роздрукуйте їх і додайте до портфолію». Це стимулює візуальну креативність та формує навички документування власної творчої діяльності.

Вирішення проблемних завдань [1, с. 76]. У розділі «Винайдення електрики» молодшим школярам пропонується дослідити будову електроприладів та пояснити, як правильно вимикати електроприлади з розетки. Учні мають творчо осмислити інформацію про безпечне користування електроприладами (див. рис. 1.6).

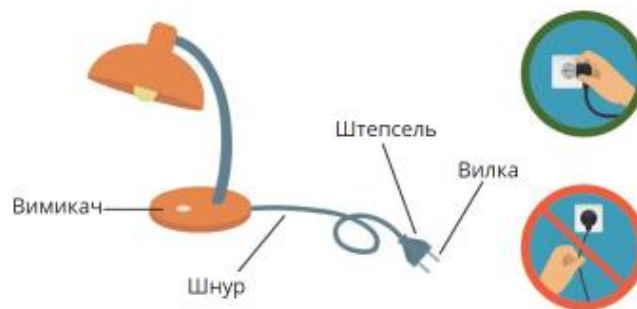

Рис. 1.6 – Завдання на с. 76

Розвиток комунікації.

Обмін власним досвідом [1, с. 76]. Завдання «Разом із дорослими розгляньте електроприлади, які є у вашому домі. З'ясуйте, якими електроприладами вам можна користуватися, а якими – ні» передбачає спілкування дітей з дорослими та подальше обговорення в класі (див. рис. 1.6).

Формулювання та аргументація власної думки [1, с. 60]. При вивченні розділу «Відкриваємо Північну Америку» є завдання, де здобувачам початкової освіти пропонується розглянути малюнки і назвати рослини, які «примандрували» до нас з Америки, а також відповісти на питання: «Які частини цих рослин вживають у їжу (плоди, насіння, коренеплоди)?». Це завдання розвиває навички чіткого формулювання думок та їх аргументації (див. рис. 1.7).

Рис. 1.7 – Завдання на с. 60

Розвиток командної праці.

Спільне дослідження [1, с. 35; 101]. У завданні з вивчення умов вирощування рослин пропонується наступний алгоритм роботи: «Спостерігайте за рослинами протягом дня. Щоденно записуйте результати спостережень. Порівняйте результати спостережень зі своїми передбаченнями. Запишіть висновки». Хоча прямо не вказано, що це групова робота, формат спостереження та порівняння передбачає можливість командної взаємодії між учнями (див. рис. 1.4).

На с. 101 представлено алгоритм надання першої допомоги при травмах. Хоча сам матеріал поданий як інформаційний, у нижній частині сторінки є завдання: «Розкажіть, як треба діяти, якщо: ви впали/вдарились, але крові немає; на місці удару невелика подряпина; сильно тече кров». Його можна використати для розвитку командної роботи через розподіл ролей у групі (пацієнт, медик, асистент), моделювання ситуацій з надання першої допомоги в парах чи малих групах, спільне обговорення правильності дій та їх послідовності, взаємне оцінювання дій учасників команди.

Колективні проєкти [1, с. 76; 116]. Завдання «Подивіться мультфільм і скажіть, скільки недоліків зробив винахідник» передбачає спільний перегляд і аналіз, що сприяє формуванню навичок колективного обговорення та прийняття рішень.

На с. 116 представлена тема про подорожі Україною та її визначні місця, є

завдання для групової роботи: «Об'єднайтеся у групи. Придумайте короткі рекламні слогани свого краю. Презентуйте їх у класі». Це завдання безпосередньо спрямоване на розвиток командної роботи через формування груп за регіональним принципом або за інтересами, спільне обговорення особливостей свого краю, колективне створення рекламних слоганів, розподіл ролей при презентації, формування навичок у молодших школярів прийняття спільних рішень, розвиток креативного мислення в командній роботі.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» представляє собою унікальну освітню платформу для формування soft skills у здобувачів початкової освіти, оскільки за своєю структурою та змістом створює природні умови для розвитку широкого спектру соціальних та особистісних компетенцій. Міждисциплінарний характер курсу, його практична спрямованість та орієнтація на активне пізнання навколишнього світу створюють оптимальні умови для комплексного формування м'яких навичок у здобувачів початкової освіти.

Дослідницька спрямованість курсу створює сприятливі умови для розвитку критичного мислення та креативності учнів. Через виконання практичних досліджень та експериментів здобувачі початкової освіти вчаться ставити запитання, висувати гіпотези, планувати свою діяльність, аналізувати результати та робити висновки. Важливим аспектом є формування навичок у молодших школярів спостереження, порівняння та класифікації [8; 9; 10].

Проектна діяльність, яка є невід'ємною частиною курсу, сприяє розвитку комплексу soft skills у здобувачів початкової освіти. При роботі над проектами учні розвивають навички планування, самоорганізації, командної роботи та презентації результатів. Особливо цінним є те, що проекти часто мають міждисциплінарний характер та вирішують реальні проблеми, що підвищує мотивацію молодших школярів та створює умови для застосування набутих навичок у практичній діяльності [18].

Комунікативний потенціал курсу реалізується через різноманітні форми взаємодії учнів під час виконання освітніх завдань. Групові обговорення, презентації, дискусії та спільні дослідження створюють природні ситуації для

розвитку навичок усного мовлення, активного слухання та конструктивного діалогу. Важливим аспектом є формування вміння аргументувати свою позицію та приймати різні точки зору [9; 10].

Екологічна складова курсу сприяє розвитку емоційного інтелекту через формування емпатійного ставлення до природи та розуміння взаємозв'язків у навколишньому світі. Здобувачі початкової освіти вчаться розуміти наслідки своїх дій для довкілля, розвивають екологічну свідомість та відповідальність. Це створює основу для формування більш широкого спектру соціально-емоційних компетенцій. Здоров'язберігаюча складова освітнього компоненту формує навички самоорганізації та самоконтролю через усвідомлення важливості здорового способу життя та безпечної поведінки. Учні вчаться планувати свій режим дня, розуміти власні потреби та можливості, приймати відповідальні рішення щодо свого здоров'я та безпеки. У свою чергу соціальна складова курсу створює умови для розвитку навичок командної роботи та лідерства. Через вивчення різних соціальних ролей, норм поведінки та правил взаємодії учні формують розуміння принципів ефективної співпраці та соціальної відповідальності. Особливо важливим є розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктів та прийняття групових рішень [35; 36].

Практико-орієнтований характер інтегрованого курсу «Я досліджую світ» забезпечує формування навичок у здобувачів початкової освіти планування та організації діяльності. Вони вчаться визначати цілі, планувати етапи роботи, розподіляти ресурси та оцінювати результати. Важливим аспектом є розвиток навичок тайм-менеджменту та самоконтролю.

Інноваційні методи навчання, які використовуються в рамках освітнього компоненту «Я досліджую світ», сприяють розвитку креативності та адаптивності. Проблемне навчання, кейс-метод, рольові ігри та симуляції створюють умови для пошуку нестандартних рішень та розвитку гнучкості мислення. Особливо цінним є формування навичок у здобувачів початкової освіти генерування ідей та їх практичної реалізації.

Міжпредметні зв'язки, реалізовані в курсі, також сприяють розвитку

системного мислення та здатності до інтеграції знань з різних галузей. Учні вчаться бачити взаємозв'язки між різними явищами та процесами, що створює основу для формування комплексного підходу до вирішення проблем [35; 36].

Оцінювання в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» має формувальний характер та створює умови для розвитку навичок самооцінки та рефлексії. Молодші школярі вчаться аналізувати свою діяльність, визначати сильні та слабкі сторони, планувати подальший розвиток. Важливим аспектом є формування позитивного ставлення до помилок як джерела навчання та розвитку [35; 36].

Адаптивність окресленого освітнього компоненту дозволяє враховувати індивідуальні особливості учнів та створювати персоналізовані траєкторії розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти. Важливим аспектом є можливість вибору форм та методів роботи, що відповідають індивідуальним стилям навчання та особливостям розвитку кожного здобувача.

Отже, проведений аналіз теоретичних основ та практичного потенціалу інтегрованого курсу «Я досліджую світ» свідчить про його високу ефективність для формування soft skills у здобувачів початкової освіти завдяки міждисциплінарній природі, дослідницькій спрямованості та різноманітності інтерактивних завдань. Аналіз підручника підтвердив цілеспрямовану орієнтацію курсу на розвиток моделі «4К» (критичне мислення, креативність, комунікація, командна робота), що створює оптимальні умови для комплексного формування життєво важливих компетенцій у молодшому шкільному віці.

Висновки до розділу 1

Розвиток м'яких навичок у сучасному світі набуває все більшого значення, оскільки вони визначають успішність людини не лише в професійній діяльності, але й у повсякденному житті. Міжнародні дослідження демонструють, що професійний успіх людини визначається переважно рівнем розвитку гнучких навичок, які складають 75-85% успіху, тоді як професійні предметні компетенції

забезпечують лише 15-25% успішності у професійній діяльності.

В освітньому просторі України питанню розвитку soft skills приділяється значна увага, що відображено в основних нормативних документах, зокрема в Законі України «Про освіту», Концепції Нової української школи та Державному стандарті початкової освіти. Особливого значення формування гнучких навичок набуло після впровадження реформи Міністерства освіти і науки України та запуску концепції Нової української школи.

Аналіз наукової літератури дозволив виділити основні групи soft skills, які включають комунікативні, творчі, організаційні навички, навички саморегуляції та управлінські навички. Кожна з цих груп має свої особливості розвитку та потребує специфічних педагогічних підходів для їх формування у здобувачів початкової освіти.

Молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування soft skills, оскільки характеризується високою пластичністю нервової системи, що забезпечує ефективне засвоєння нових форм поведінки та соціальної взаємодії. В цьому віці відбувається інтенсивний розвиток пізнавальних процесів та формування довільності психічних функцій, що створює сприятливі умови для цілеспрямованого розвитку м'яких навичок.

Формування soft skills у здобувачів початкової освіти відбувається найбільш ефективно через активну практичну діяльність, включення в різноманітні форми взаємодії та створення ситуацій успіху. Особливу роль відіграють ігрова та проектна діяльність, які створюють природні умови для розвитку комунікативних навичок, емоційного інтелекту, креативності та критичного мислення.

Аналіз структури та змісту підручника «Я досліджую світ» авторів Н. Андрук, Т. Воронцова, І. Гарбузюк, В. Пономаренко, О. Хомич дозволяє виявити спрямованість на розвиток моделі «4К»: критичного мислення, креативного мислення, комунікації та командної праці учнів. Ця модель реалізується через різноманітні педагогічні прийоми, інтерактивні завдання та проблемно-пошукові методи навчання.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для формування soft skills у здобувачів початкової освіти завдяки своїй міждисциплінарній природі, практичній спрямованості та орієнтації на активне пізнання навколишнього світу. Курс створює оптимальні умови для розвитку широкого спектру соціальних та особистісних компетенцій через дослідницьку діяльність, проєктну роботу та активну взаємодію учнів.

Ефективність формування soft skills у здобувачів початкової освіти значною мірою залежить від створення розвивального освітнього середовища, яке забезпечує можливості для активної взаємодії, творчого самовираження та експериментування. У цьому контексті важливу роль відіграє системний підхід до розвитку м'яких навичок, який передбачає інтеграцію різних форм і методів роботи, врахування індивідуальних особливостей учнів та створення ситуацій успіху для кожної дитини.

Оцінювання розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти має носити формувальний характер та враховувати індивідуальну динаміку кожного учня. Важливим є використання різноманітних форм оцінювання, включаючи спостереження, портфоліо, самооцінку та взаємооцінювання, що дозволяє створити цілісну картину розвитку м'яких навичок та планувати подальшу роботу.

Успішне формування soft skills у здобувачів початкової освіти вимагає тісної співпраці всіх учасників освітнього процесу. Особливе значення має взаємодія з батьками, які мають бути залучені до процесу розвитку м'яких навичок через участь у проєктах, заходах та створення єдиного розвивального середовища вдома і в школі.

В умовах постійних змін та викликів сучасного світу розвиток soft skills стає ключовим фактором успішної адаптації та самореалізації особистості. Тому формування цих навичок у здобувачів початкової освіти потребує постійного оновлення змісту, форм та методів роботи відповідно до актуальних потреб суспільства та вимог часу.

РОЗДІЛ 2

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS У ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

2.1 Організація та методика експериментального дослідження

Дослідно-експериментальна робота проводилася у період з 03.03.2025 по 12.04.2025 на базі Ліцею № 19 Кам'янської міської ради Дніпропетровської обл. У дослідженні взяли участь учні 2–А класу (34 особи), які становили основну групу.

Метою експериментальної роботи було перевірити ефективність розробленої методики формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Дослідження складалося з трьох етапів:

1 етап – констатувальний, на якому проводилася первинна діагностика рівня сформованості soft skills учнів 2-А класу.

2 етап – формувальний, що передбачав впровадження розробленої методики, спрямованої на розвиток критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді, шляхом використання інтерактивних методів, проєктного навчання та групової роботи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

3 етап – контрольний, на якому було здійснено повторну діагностику рівня сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», аналіз результатів впровадження методики розвитку м'яких навичок молодших школярів та оцінку їхньої динаміки після проведення формувального етапу експерименту.

На констатувальному етапі експерименту нами було вирішено дослідити формування таких м'яких навичок, як критичне мислення, креативність, комунікативність та робота в команді у рамках інтегрованого курсу «Я

досліджую світ». Вибір даних компетентностей ґрунтується на моделі «4К» (критичне мислення, креативність, комунікація, командна робота), яка відповідає вимогам Концепції «Нова українська школа» щодо формування ключових компетентностей здобувачів початкової освіти.

Формування м'яких навичок у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» представляє собою комплексний процес, що поєднує пізнавальну, практичну та контрольну-рефлексивну діяльність. Він вимагає послідовного навчання з відповідною взаємодією між вчителем та учнем, а також вдалого підбору форм, методів, засобів і видів освітньої діяльності.

На основі аналізу наукових праць Ю. Калашнікової та О. Демченко [13; 16] було визначено, що у процесі розвитку soft skills у здобувачів початкової освіти можна виділити три основні етапи формування м'яких навичок: мотиваційно-пізнавальний, теоретико-прикладний та рефлексивно-творчий. Кожен з цих етапів відіграє важливу роль у забезпеченні цілісного формування необхідних компетентностей, сприяючи поступовому поглибленню розуміння та застосування набутих умінь у різноманітних контекстах (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Етапи формування м'яких навичок у здобувачів початкової освіти

№	Етапи формування м'яких навичок	Зміст
I.	Мотиваційно-пізнавальний	Потреба, яка стимулює пізнавальну активність учнів, їх готовність до засвоєння знань, спонукання до усвідомлення необхідності ініціативно діяти під час навчання, сміливо розкриваючи свої творчі можливості.
II.	Теоретико-прикладний	Отримання та застосування набутих знань під час практичної діяльності, формування практичних

		навичок роботи.
III.	Рефлексивно-творчий	Аналіз та оцінка власної діяльності, спонукання мотивації до самовдосконалення, вміння виявляти свої помилки і вчасно їх виправляти, творчий підхід до вирішення освітніх задач.

Мотиваційно-пізнавальний етап характеризується виявленням пізнавальних мотивів молодших школярів до учіння, зокрема пізнавальних, які пов'язані зі змістом навчальної діяльності і процесом її виконання, а також відповідає етапам уроку: мотивації навчальної діяльності, актуалізації опорних знань.

Теоретико-прикладний етап передбачає формування практичних умінь і навичок роботи за допомогою інтерактивних методів навчання, спрямованих на розвиток комунікативних, командних, креативних та навичок критичного мислення на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Даний етап розкривається під час вправлення у практичному застосуванні набутих знань.

Рефлексивно-творчий етап спрямований на закріплення практичних вмінь та навичок, передбачає перегляд робіт один одного та порівняння їх зі своєю, формує в учня адекватну самооцінку, що дає поштовх до самовдосконалення. Ключовими компонентами цього етапу є творчість і фантазія здобувачів щодо розв'язання навчальних ситуацій та завдань.

Важливо зазначити, що формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках «Я досліджую світ» має відбуватися за всіма схарактеризованими етапами. Вилучення одного з етапів призведе до порушення єдиної системи і недостатнього результату навчально-пізнавальної діяльності учнів в рамках освітнього компоненту.

Для визначення початкового рівня та відстеження динаміки формування soft skills у здобувачів початкової освіти необхідно виокремити критерії та показники цих навичок. У зв'язку з цим було проаналізовано, узагальнено та систематизовано наукові праці Н. Бахмат, Н. Бібік, О. Жовнич, О. Кірдан.

Визначені критерії та показники представлено в таблиці 2.2 [7; 15; 17].

Таблиця 2.2 – Критерії та показники оцінки сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти

Навички	Показники
Комунікативні навички	Вміння чітко висловлювати свої думки. Здатність активно слухати співрозмовника. Вміння аргументувати власну позицію. Здатність адаптувати комунікацію до різних ситуацій.
Робота в команді	Вміння співпрацювати в групі. Здатність розподіляти обов'язки. Вміння досягати спільної мети. Здатність вирішувати конфлікти.
Критичне мислення	Вміння аналізувати інформацію. Здатність ставити запитання. Вміння робити логічні висновки.
Креативне мислення	Генерування оригінальних ідей. Здатність бачити проблему з різних сторін. Вміння знаходити нестандартні рішення. Адаптивність до нових умов.

Відповідно до виділених критеріїв та показників оцінки сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти було обрано діагностичні методики, а саме педагогічне спостереження та експеримент, якісний і кількісний аналіз даних, анкетування та бесіда.

Метою педагогічного спостереження у рамках магістерського дослідження було визначення рівня розвитку таких навичок, як критичне мислення, креативність, комунікативність та робота в команді у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Згідно за методологією І. Леонт'єва проведення спостереження вимагає дотримання таких процедур, як: розробити план або схему спостереження; обрати метод фіксації спостережень; застосувати методи аналізу даних [25].

Молодшим школярам було запропоновано виконати проєктне завдання «Американські відкриття у моєму житті». Учні мали дослідити вплив відкриття Америки на сучасну повсякденність та життя їхніх родин. Здобувачам початкової освіти було запропоноване таке завдання: скласти харчовий щоденник на 3 дні, дослідити походження продуктів з раціону та визначити, які з них походять з Америки (картопля, томати, кукурудза, гарбуз та інші). Учні 2-А класу мали змогу презентувати свої ідеї та співпрацювати в малих групах для створення спільного проєкту.

На початку педагогічного спостереження було складено план, у якому деталізували всі запитання, що по закінченню спостереження вимагають відповіді (Додаток А).

Після проведення педагогічного спостереження було обрано метод аналізу отриманих даних – шкалування, на основі якого визначено ступінь прояву кожного показника у здобувача за 4-бальною шкалою:

1. Показник не проявлявся – 0 балів.
2. Показник проявляється мало – 1 бал.
3. Показник проявляється – 2 бали.
4. Показник проявляється яскраво – 3 бали.

На завершальному етапі констатувального етапу експерименту було проведено діагностику по виявленню рівня сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» через анкетування. Воно дозволило визначити рівень сформованості м'яких навичок на думку самих здобувачів початкової освіти. Анкета представлена в Додатку Б.

Учням 2-А класу для діагностики пропонувався перелік умінь, ступінь володіння якими вони повинні були позначити наступними балами:

«не вмю» – 0 балів;

«частіше не виходить» – 1 бал;

«іноді виходить» – 2 бала;

«вмію» – 3 бали.

Відповідно до набраних балів здобувачі розподілялись на наступні рівні сформованості soft skills:

Низький рівень (0-15 балів). Учні мають слабку мотивацію та майже не володіють навичками критичного мислення, креативності, комунікації та командної роботи.

Початковий рівень (16-25 балів). Молодші школярі більшою мірою мають зовнішню мотивацію, початкові прояви критичного мислення, елементарні творчі здібності, базові комунікативні навички та обмежені вміння працювати в команді.

Достатній рівень (26-35 балів). Здобувачі початкової освіти мають стійку внутрішню мотивацію, здатні аналізувати інформацію, проявляти креативність у вирішенні завдань, ефективно спілкуються і успішно співпрацюють у групі.

Високий рівень (36-45 балів). Учні демонструють глибокий інтерес, критичне мислення високого рівня, оригінальні ідеї, відмінні комунікативні навички якості під час роботи в команді.

Методика формування soft skills у здобувачів початкової освіти включала використання інтерактивних методів навчання, представлених у таблиці 2.3. Ці методи були інтегровані в структуру уроків інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та спрямовані на розвиток моделі «4К»: критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді.

Таблиця 2.3 – Методи навчання soft skills для здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Soft skills	Методи навчання
Критичне мислення	Міні-дискусії з простими запитаннями. Розв'язання проблемних питань. Пошук відповідної інформації.

Креативність	Малювання «неіснуючих винаходів/машин». Створення колажів. Ігри «Що було б, якби...».
Командна робота та організаційні вміння	Спільне створення аплікацій та малюнків. Міні-проекти в парах і малих групах. Презентації результатів групової роботи.
Комунікативні навички	Парні завдання на обговорення. Круги спілкування з м'ячиком. Ранкові зустрічі з висловлюванням думок. Презентації груп з відповідями на запитання. Висловлювання власних думок у рефлексії.

На *формульовальному етапі* було впроваджено методіку, яка включала в себе серію уроків з використанням інтерактивних методів, проєктного навчання та групової роботи.

Структура групової діяльності передбачала етап планування тривалістю дві-три хвилини для розподілу ролей у групі, обговорення стратегії виконання завдання та визначення часових рамок, що органічно поєднувалося з розвитком критичного мислення через використання техніки «Думай-Обговорюй-Ділись», яка передбачала індивідуальну роботу з проблемним питанням протягом двох хвилин, обговорення в парах протягом трьох хвилин та загальне обговорення в класі протягом п'яти хвилин. Паралельно з цим процесом розвиток креативності забезпечувався через метод мозкового штурму, який включав генерацію ідей без критики протягом п'яти хвилин, фіксацію всіх пропозицій, відбір найкращих ідей шляхом голосування та розробку обраної ідеї, що безпосередньо сприяло розвитку комунікативних навичок через структуровані дискусії з наданням часу на підготовку аргументів, використанням фраз-помічників та навчанням активному слуханню.

Розглянемо фрагмент уроку інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на тему «Винаходи США» з використанням інтерактивних методик. Урок

проводився за підручником «Я досліджую світ» (автори Н. Андрук, Т. Воронцова, І. Гарбузюк, В. Пономаренко, О. Хомич,) для 2 класу, частина 2. Повні конспекти уроків представлено в Додатках В, Г.

Тема: Винаходи США

Мета: ознайомити учнів з важливими винаходами у медицині, електриці та комп'ютерних технологіях, формувати навички критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді, розвивати допитливість та інтерес до науки і технологій.

Обладнання: презентація з ілюстраціями винаходів, картки для групової роботи, кольорові олівці та папір для творчої роботи, підручник.

Хід уроку

IV. Групова робота «Дослідники винаходів»

Клас ділиться на 3 групи:

- «Медики» - досліджують значення вакцин
- «Електрики» - вивчають електричні прилади
- «Програмісти» - вивчають комп'ютери

Завдання для кожної групи:

- Обговорити, як працюють ці винаходи
- Намалювати плакат із зображенням винаходу та його користі
- Підготувати коротку презентацію для класу

V. Презентації груп

Кожна група має 2-3 хвилини, щоб представити свою роботу. Після кожної презентації інші учні ставлять запитання.

VI. Творче завдання «Юні винахідники»

Індивідуальна робота:

Запропонувати учням придумати свій винахід, який міг би допомогти людям. Намалювати його та написати 2-3 речення про те, як він працює та чим корисний.

VIII. Домашнє завдання

Знайти інформацію про інший цікавий винахід, не обговорений на уроці.

Підготувати 3-4 цікаві факти про цей винахід.

Контрольний етап експерименту передбачав проведення повторної діагностики рівня сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» з метою визначення ефективності впровадженої методики. Було використано такі діагностичні методи як педагогічне спостереження та анкетування.

Після опису підготовки та етапів проведення педагогічного спостереження було здійснено якісний аналіз отриманих даних та інтерпретація результатів у кількісній характеристиці. Було визначено ті ж самі рівні сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для забезпечення можливості порівняння результатів.

2.2 Аналіз і обробка результатів експериментального дослідження

Для кількісного аналізу проведеного спостереження були виділені наступні рівні сформованості м'яких навичок («4К»: критичне мислення, креативність, комунікативність та командна робота):

Низький рівень (0-15 балів) – здобувачі початкової освіти демонструють слабку мотивацію та майже не володіють навичками критичного мислення, креативності, комунікації та командної роботи.

Початковий рівень (16-25 балів) – учні мають переважно зовнішню мотивацію, початкові прояви критичного мислення, елементарні творчі здібності, базові комунікативні навички та обмежені вміння співпрацювати в команді.

Достатній рівень (26-35 бали) – молодші школярі мають стійку внутрішню мотивацію, здатні аналізувати інформацію, проявляють креативний підхід до вирішення завдань, ефективно комунікують та успішно працюють у групі.

Високий рівень (36-45 бали) – здобувачі початкової освіти демонструють стійкий інтерес, глибоке критичне мислення, оригінальні творчі ідеї, відмінні комунікативні навички та лідерські якості при роботі в команді.

На констатувальному етапі якісний аналіз педагогічного спостереження дозволяє говорити про те, що значній частині школярів було складно повноцінно застосувати всі навички одночасно, особливо креативність та ефективну командну роботу. Водночас, критичне мислення та комунікативні навички виявились більш розвиненими у більшості учнів.

Аналізуючи результати педагогічного спостереження за роботою здобувачів початкової освіти на констатувальному етапі виявили наступне:

9% учнів проявили труднощі з аналізом екологічної інформації з підручника, не змогли запропонувати оригінальні ідеї, мали проблеми з висловленням своїх думок, в команді займали пасивну позицію або створювали конфліктні ситуації;

27% школярів частково аналізували інформацію з підручника, пропонували декілька стандартних ідей, висловлювали свої думки, але не завжди чітко, в команді працювали нерівномірно, часом відволікались від спільної мети;

38% здобувачів успішно аналізували інформацію, виокремлюючи ключові аспекти, пропонували цікаві та нестандартні ідеї, добре висловлювали свої думки та уважно слухали інших, ефективно співпрацювали в команді, допомагаючи товаришам;

26% учнів продемонстрували високий рівень критичного мислення, глибоко аналізуючи екологічні проблеми, запропонували унікальні та реалістичні рішення, переконливо презентували ідеї та вміло залучали до дискусії інших, проявили лідерські якості в команді, сприяючи досягненню спільного результату.

Так, на запитання, яке поставили молодшим школярам у процесі педагогічного спостереження, «Як ви гадаєте, чи важко було придумати лампочку, комп'ютер або ртутний термометр? Як би ми жили без них?» – здобувачі відповіли по-різному, відповідно до рівня сформованості м'яких навичок. Учні з низьким рівнем розвитку soft skills відповідали лаконічно, демонструючи обмежене розуміння суті запитання: «Мабуть, це придумав хтось дуже розумний».

На початковому рівні сформованості soft skills учні висловлювали емоційно-оціночні судження, здебільшого з опорою на особистий досвід: «Може, було важко придумати, але добре, що придумали! Без комп'ютера ми б не могли грати в ігри. Без лампочки – було б темно. А термометр допомагає мамі знати, чи ми хворі».

Учні з достатнім рівнем розвитку м'яких навичок виявляли вміння логічно міркувати, аналізувати й частково узагальнювати: «Придумати таке точно було складно, бо треба було багато думати і пробувати. Без лампочки було б темно, без комп'ютера – складно вчитися, а без термометра – не знали б, коли йти до лікаря».

На високому рівні сформованості soft skills діти демонстрували глибоке осмислення, критичне ставлення до інформації та здатність робити узагальнення: «Ці речі змінили світ! Без лампочки ми б не мали світла ввечері, без комп'ютера – не було б онлайн-уроків і швидкого зв'язку, а без термометра – важко було б вчасно дізнатися про хворобу. Їх точно було важко придумати, бо це потребує багато знань і уяви».

Після інтерпретації отриманих даних в кількісні показники, можна стверджувати, що низький рівень сформованості м'яких навичок виявлено у 3 здобувачів початкової освіти (12%). На початковому рівні перебувають 9 здобувачів початкової освіти (27%). Достатній рівень сформованості навичок у 13 здобувачів початкової освіти (38%). Високий рівень показали 9 здобувачів початкової освіти (26%).

Результати проведеного педагогічного спостереження за виявленням сформованості м'яких навичок у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» представлені на рисунку 2.1. Таким чином, можна стверджувати, що у більшості молодших школярів навички критичного мислення, креативності, комунікативності та командної роботи знаходяться переважно на початковому та достатньому рівнях, що потребує подальшої цілеспрямованої роботи з їх розвитку.

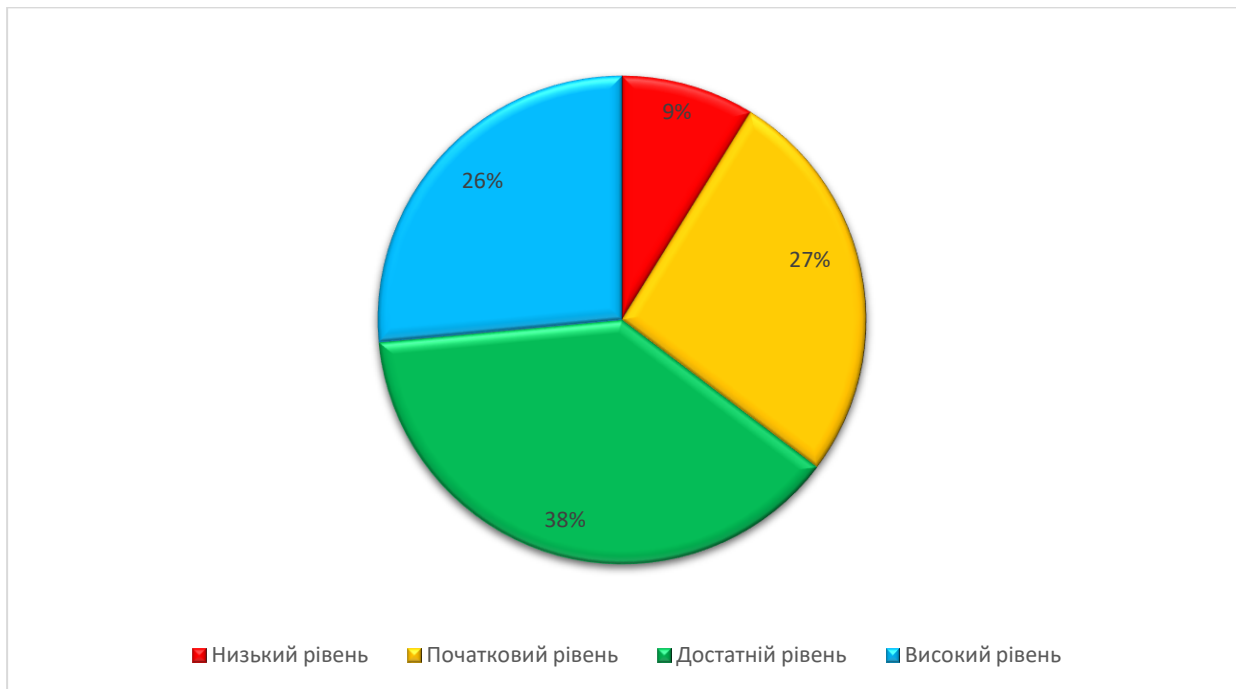

Рисунок 2.1 – Рівні сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на констатувальному етапі

Аналіз результатів проведеної анкети серед здобувачів початкової освіти на констатувальному етапі показав наступний розподіл за рівнями сформованості навичок критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді:

низький рівень продемонстрували 3% здобувачів початкової освіти (1 учень). Він відчуває значні труднощі у критичному аналізі інформації, генеруванні творчих ідей, взаємодії з однолітками та роботі в колективі. Більшість завдань, що потребують цих навичок, він виконує лише за безпосередньої підтримки педагога;

початковий рівень відзначили у себе 15% здобувачів початкової освіти (5 учнів), які вважають, що іноді можуть поставити запитання до прочитаного, запропонувати цікаві ідеї у знайомих ситуаціях, беруть участь у розмовах та виконують завдання в групі, коли точно знають, що потрібно робити;

достатній рівень сформованості цих навичок оцінили у себе 32% здобувачів початкової освіти (11 учнів). Вони вважають, що вміють добре

аналізувати те, що читають чи чують, часто пропонують цікаві ідеї, легко спілкуються з однокласниками та охоче працюють у команді, допомагаючи іншим;

високий рівень відзначили у себе 50% здобувачів початкової освіти (17 учнів). Ці учні вважають, що можуть глибоко аналізувати інформацію, знаходити нестандартні рішення, є активними у спілкуванні, часто беруть на себе роль організаторів у групових завданнях та успішно ведуть команду до досягнення мети.

Результати анкетування на думку самих молодших школярів на констатувальному етапі представлено у вигляді діаграми (Рисунок 2.2). Таким чином, можна зробити висновок про сформованість навичок критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді на думку здобувачів початкової освіти, більшість з них відзначають високий рівень володіння цими навичками, це засвідчує наявність певного розриву між суб'єктивним уявленням учнів про власні можливості та їхньою реальною діяльністю.

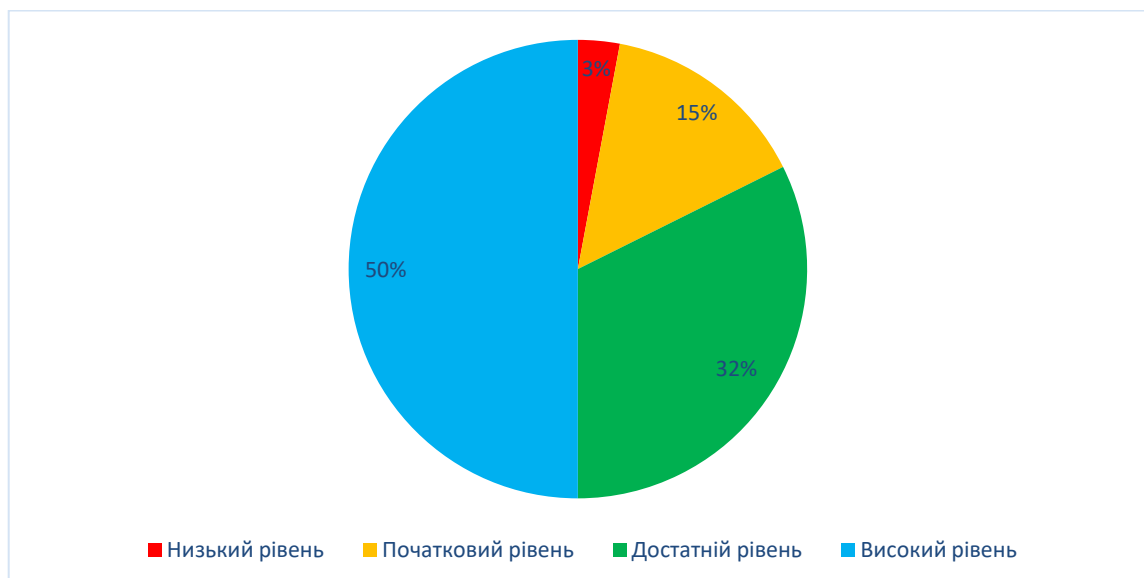

Рисунок 2.2 – Рівні сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» за результатами анкетування на думку самих здобувачів початкової освіти на констатувальному етапі

На *формульованому етапі* запропонована нами методика сприяла формуванню та розвитку м'яких навичок у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Зокрема, виконання запропонованих завдань дозволило учням навчитися критично аналізувати інформацію, ставити проблемні запитання, оцінювати достовірність джерел, генерувати оригінальні ідеї та нестандартні рішення, знаходити альтернативні підходи до вирішення завдань, ефективно спілкуватися та презентувати свої думки, аргументувати власну позицію, активно слухати однолітків, співпрацювати в команді, розподіляти ролі та обов'язки для досягнення спільних цілей.

Після впровадження методики якісний аналіз педагогічного спостереження дозволяє говорити про те, що багатьом учням було легко справитися з завданнями, що потребували критичного мислення, креативного підходу та командної взаємодії. Значний відсоток молодших шкз змогли самостійно і якісно продемонструвати аналітичні здібності, творчий потенціал, комунікативні вміння та навички ефективної співпраці в групі.

Аналізуючи результати педагогічного спостереження за роботою здобувачів початкової освіти на *контрольному етапі* виявили наступне:

3% (1 учень) не змогли ефективно застосувати навички критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді; за допомогою вчителя вдалося лише частково проаналізувати завдання; творчі ідеї не генерувалися; спілкування в групі було неефективним; учень не міг аргументувати свої думки та не приймав активної участі в груповому обговоренні;

24% (8 школярів) частково впоралися із завданням, але на деяких етапах їм була потрібна допомога вчителя; зіткнувшись з проблемними ситуаціями, не всі учні могли самостійно їх проаналізувати; креативні рішення пропонувались рідко; спілкування в групі було неорганізованим; учні з ентузіазмом взяли за виконання завдання, але не ефективно розподілили ролі в команді; після

допомоги вчителя вдалося частково застосувати критичне мислення та знайти деякі творчі підходи;

32% (11 здобувачів) за мінімальної допомоги вчителя змогли проаналізувати проблему, запропонувати креативні ідеї; при презентації змогли ефективно спілкуватися та оцінити роботу команди, однак переконливо аргументувати свої висновки їм було складно; учні на деяких етапах зверталися до вчителя за рекомендаціями; їх роботи були завершеними, вони проявили активну участь в обговоренні, обґрунтовуючи свої висновки;

41% (14 учнів) продемонстрували високий рівень критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді; самостійно аналізували інформацію, генерували оригінальні ідеї, ефективно спілкувалися та організовували командну роботу; впевнено презентували результати та аргументували свої рішення.

Результати проведеного педагогічного спостереження за виявленням сформованості навичок критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді у здобувачів початкової освіти представлені на рисунку 2.3. Таким чином, можна сформулювати висновок про те, що у більшості молодших школярів ці навички знаходяться на достатньому та високому рівні сформованості.

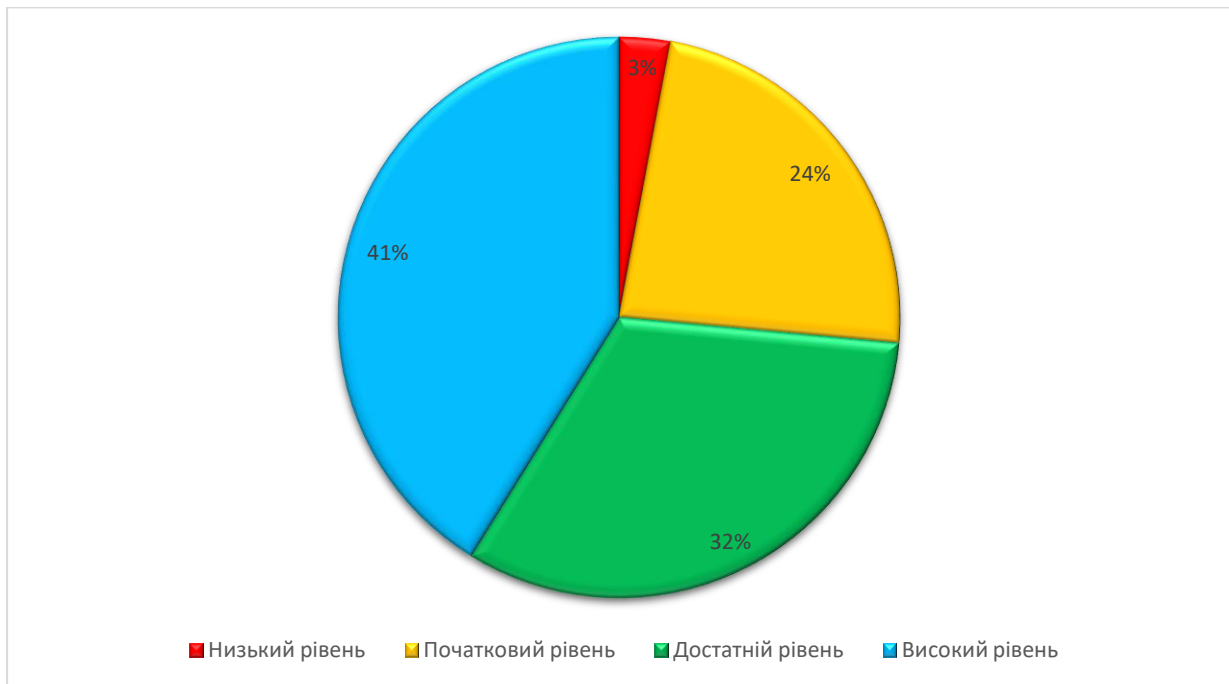

Рисунок 2.3 – Рівні сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на контрольному етапі

Аналіз результатів педагогічного експерименту засвідчив позитивну динаміку рівнів сформованості навичок критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді у здобувачів початкової освіти завдяки впровадженню інноваційних педагогічних підходів. Зокрема, якщо на констатувальному етапі лише 26% учнів продемонстрували високий рівень, то наприкінці формувального етапу їх кількість зросла до 41%. Водночас спостерігається зменшення кількості учнів з низьким рівнем з 9% до 3%, що свідчить про загальне підвищення рівня сформованості цих ключових навичок (табл. 2.4)

Таблиця 2.4 – Порівняння результатів педагогічного спостереження на констатувальному та контрольному етапах

	Констатувальний етап	Контрольний етап
Низький рівень	9% (3 учні)	3% (1 учень)

Початковий рівень	27% (9 учнів)	24% (8 учнів)
Достатній рівень	38% (13 учнів)	32% (11 учнів)
Високий рівень	26% (9 учнів)	41% (14 учнів)

Такі результати доводять ефективність обраних педагогічних підходів для розвитку критичного мислення, креативності, комунікативних умінь та навичок командної роботи у здобувачів початкової освіти. З огляду на позитивну динаміку, можна прогнозувати, що продовження використаної методики формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ», сприятиме стійкому розвитку зазначених навичок у всіх учнів, забезпечуючи їх формування на високому рівні.

Висновки до розділу 2

Дослідно-експериментальна робота проводилася у період з 03.03.2025 по 12.04.2025 на базі Ліцею № 19 Кам'янської міської ради Дніпропетровської області з учнями 2-А класу (34 особи), характеризувалася системним підходом до вивчення проблеми формування м'яких навичок у молодших школярів.

Початкова діагностика рівня сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти в рамках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» виявила неоднорідність у розвитку досліджуваних навичок. За результатами педагогічного спостереження встановлено, що 9% демонстрували низький рівень сформованості навичок, 27% – початковий рівень, 38% – достатній рівень, і лише 26% – високий рівень.

Анкетування учнів показало дещо іншу картину самооцінки власних здібностей: 3% оцінили свої навички на низькому рівні, 15% – на початковому, 32% – на достатньому, та 50% – на високому рівні. Таке розходження свідчить про недостатню сформованість у школярів рефлексивних навичок та критичного ставлення до власних здібностей.

Результати контрольного етапу експерименту засвідчили значну

позитивну динаміку у формуванні soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Кількість молодших школярів з низьким рівнем сформованості soft skills зменшилася з 9% до 3%, що свідчить про загальне підвищення базового рівня навичок у всіх учнів класу. Особливо помітними стали зміни у групі здобувачів з високим рівнем сформованості навичок: їх кількість зросла з 26% до 41%. Водночас, кількість школярів з початковим рівнем зменшилася з 27% до 24%, а з достатнім рівнем – з 38% до 32%, що вказує на переміщення учнів до вищих рівнів сформованості навичок.

Якісний аналіз показав, що здобувачі початкової освіти стали більш впевнено застосовувати навички критичного мислення, демонстрували підвищену креативність у вирішенні завдань, ефективніше спілкувалися та організовували командну роботу. Особливо важливим є той факт, що 41% молодших школярів змогли самостійно аналізувати інформацію, генерувати оригінальні ідеї та впевнено презентувати результати роботи.

Результати проведеного дослідження довели необхідність подальшого впровадження методики задля комплексного формування soft skills у здобувачів початкової освіти.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі здійснено теоретичне узагальнення та практичне вирішення проблеми формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Дослідження підтвердило актуальність і значущість розвитку м'яких навичок у молодших школярів як фундаменту їхньої майбутньої успішності в навчанні, професійній діяльності та соціальній взаємодії.

1. У процесі дослідження встановлено, що soft skills є комплексом універсальних надпрофесійних компетенцій, які визначають 75-85% успішності людини у професійній діяльності. Проаналізовано різні підходи до класифікації м'яких навичок, серед яких найбільш системною є класифікація World Economic Forum, що включає 35 ключових soft skills, структурованих у три категорії: здібності, базові навички та крос-функціональні навички. Визначено, що основними компонентами soft skills для молодших школярів є комунікативні навички, емоційний інтелект, командна робота, лідерські якості, креативність, критичне мислення та навички самоорганізації. Встановлено, що формування цих навичок у початковій школі є критично важливим, оскільки саме в цьому віці закладається фундамент майбутньої особистості та її здатності до успішної взаємодії з навколишнім світом.

2. Встановлено, що молодший шкільний вік є сенситивним періодом для формування soft skills завдяки підвищеній пластичності нервової системи та інтенсивному розвитку пізнавальних процесів. Доведено, що розвиток м'яких навичок у цьому віці відбувається переважно через практичну діяльність, наслідування позитивних зразків поведінки та активну взаємодію з однолітками і дорослими. Визначено ключові методи формування soft skills у молодших школярів: ігрова діяльність, проєктна робота, використання цифрових технологій та міжпредметна інтеграція. Обґрунтовано необхідність створення розвивального освітнього середовища, індивідуального підходу та систематичного моніторингу розвитку м'яких навичок. Підкреслено важливість

співпраці з батьками та формувального оцінювання для забезпечення ефективності процесу формування soft skills у молодших школярів.

3. Проведений аналіз підтвердив, що інтегрований курс «Я досліджую світ» має значний потенціал для формування soft skills у здобувачів початкової освіти завдяки своєму міждисциплінарному характеру та практичній спрямованості. Встановлено, що структура зазначеного курсу, яка об'єднує природничу, соціальну, здоров'язбережувальну, громадянську та історичну освітні галузі, створює природні умови для розвитку всіх компонентів моделі «4К»: критичного мислення, креативності, комунікації та командної роботи. Доведено, що дослідницька спрямованість освітнього компоненту «Я досліджую світ», проєктна діяльність та використання інноваційних методів навчання забезпечують комплексний розвиток м'яких навичок через активне пізнання навколишнього світу. Підтверджено, що інтегрований курс створює оптимальні умови для формування комунікативних навичок, емоційного інтелекту, навичок співпраці та лідерства через різноманітні форми взаємодії учнів. Обґрунтовано, що формувальний характер оцінювання в курсі сприяє розвитку рефлексивних навичок та самооцінки, що є важливими компонентами soft skills.

4. Для проведення експериментального дослідження було обрано комплексний підхід, який включав три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Визначено критерії та показники оцінки сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти. Створено методичний інструментарій для діагностики рівня сформованості soft skills у здобувачів початкової освіти, який включає педагогічне спостереження та анкетування учнів. Визначено організаційно-педагогічні умови, необхідні для ефективного формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Результати констатувального етапу експерименту засвідчили, що більшість учнів (65%) мають початковий та достатній рівні сформованості soft skills, тоді як високий рівень продемонстрували лише 26%. Впровадження розробленої методики формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» на формувальному етапі

дозволило значно покращити показники: кількість учнів з високим рівнем зросла до 41%, а з низьким рівнем зменшилася з 9% до 3%. Порівняльний аналіз результатів показав позитивну динаміку розвитку всіх досліджуваних навичок. Найбільш значущі зміни спостерігалися в розвитку креативності та навичок командної роботи, що підтверджує ефективність обраних педагогічних підходів. Отримані результати доводять доцільність використання запропонованої методики для формування soft skills у здобувачів початкової освіти на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрук Н. В., Воронцова Т. В., Гарбузюк І. В., Пономаренко В. С., Хомич О. Л., Я досліджую світ: підр. для 2 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х ч.): ч. 2. Київ: Алатон, 2019. 144 с.
2. Андрук Н. В., Воронцова Т. В., Гарбузюк І. В., Пономаренко В. С., Хомич О. Л., Я досліджую світ: підр. для 1 кл. закл. заг. серед. освіти (у 2-х ч.): ч. 2. Київ: Алатон, 2018. 128 с.
3. Барановська О.В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: метод. рекомендації. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с.
4. Бахмат Н. В. Розвиток soft skills здобувачів початкової освіти в умовах інклюзії. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. № 1. С. 144–152. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4506/4781> (дата звернення: 15.07.2025)
5. Безлюдна Н., Дудник Н. Формування soft skills у майбутніх педагогів як умова реалізації професійного стандарту вчителя. *Збірник наукових праць. Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. Вип. 2(6). С. 137–143.
6. Белбін Р. М. 9 типів ролей в команді. URL: <https://teammaster.pro/ua/blog/9-typiv-rolej-v-komandi> (дата звернення: 15.03.2025)
7. Бібік Н.М. Соціалізація молодших школярів у взаємозв'язку урочної та позаурочної діяльності: метод. посіб. Київ, 2020. 104 с.
8. Воронцова Т., Пономаренко В., Хомич О., Гарбузюк І., Андрук Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: «Алатон», 2019. 128 с.
9. Гільберг Т., Тарнавська С., Грубіян Л., Павич Н. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2019. 258 с.
10. Гільберг Т., Тарнавська С., Грубіян Л., Павич Н. Нова українська

школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2020. 241 с.

11. Губарева Д. В. Соціальна компетентність в умовах сучасної початкової школи України. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. 2020. Вип. № 1 (19). С. 27–34.

12. Данилевич Ю. О. Комунікативні навички та комунікативна компетентність, їх роль у здобутті освіти і формування комунікативних навичок упродовж професійної діяльності. *Медсестринство*. 2023. № 2. С. 56–65.

13. Демченко О., Казьмірчук Н., Стахова І. Розвиток soft skills майбутніх учителів початкових класів як засіб акмеологічного зростання. *Professional Pedagogics*. 2022. Вип. 1(24). С. 91–101.

14. Державний стандарт початкової освіти. *Нова українська школа*. URL : <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument> (дата звернення: 07.02.2025).

15. Жовнич О.В., Стахова І.А. Діагностика розвитку soft skills дітей молодшого шкільного віку. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 51. Т. 1. С. 76–79. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/51/part_1/14.pdf (дата звернення: 15.07.2025)

16. Калашнікова Ю.Р. Розвиток soft skills учнів початкової школи. URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/17097/%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%BA%20soft%20skills%20%D1%83%D1%87%D0%BD%D1%96%D0%B2%20%D0%BF%D0%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y#:~:text=Soft%20skills%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8%20%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%88%D0%BE%D0%B3%D0%BE,%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8F%D0%BA%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%83%20%D0%B6%D0%B8%D1%82%D1%82%D1%96%C2%BB%20%5B6%5D>.

(дата звернення: 15.07.2025)

17. Кірдан О., Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. 2021. Вип. 2 (6). С. 152-160.

18. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів: Світ, 2019. 136 с.

19. Кішан Н. Проєктна діяльність у Новій українській школі. *Педагогічний вісник*. Вип. №1. Поділля, 2022. С. 21–22.

20. Концепція Нової української школи. МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 07.02.2025).

21. Концепція розвитку педагогічної освіти. МОН України. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti> (дата звернення: 07.02.2025).

22. Костенко Т. М. Нова українська школа: формування у молодших школярів навичок конструктивного спілкування. Навч.-метод. посіб. Харків: «Ранок», 2021. 176 с.

23. Кошель А. П., Кошель В. М., Міненко А. О. Розвиток soft skills у майбутніх вихователів ЗДО як необхідний компонент конкурентоспроможності на ринку праці. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Серія Педагогічні науки*. Чернігів: НУЧК, 2021. Вип. 12(168) С. 194–198.

24. Кругляк М. І. Критичне мислення: матеріали III частини онлайн-курсу «Логіка, аргументація, критичне мислення». Київ, 2021. 193 с.

25. Леонтьєва І. Екосистемний підхід як методологічний орієнтир інноваційного розвитку вищої педагогічної освіти. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2024. Вип. № 41(1). С. 21–26.

26. Маленко О. Гнучкі навички в системі вищої освіти: формування загальних компетентностей. *Сучасна українська лінгводидактика: теорія і*

практика навчання мови в закладах освіти: кол. монографія. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Харків. іст.-філол. т-во ; за заг. ред. О. О. Маленко. Харків: ХНПУ; ХІФТ, 2024. С. 8–33.

27. Мозуль І. Уміння та навички як структурні елементи змісту шкільної природничої освіти на дидактичному рівні. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського.* 2021. С. 172–176 URL : <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-64-2019-34.pdf> (дата звернення: 07.02.2025).

28. Муравйова І. О., Мар'янюк Я. Г., Осадча А. О. Soft skills у сучасних реаліях української освіти. *Інноваційна педагогіка.* 2021. № 32. Т. 1. С. 108–112.

29. Нова українська школа: порад. для вчит. під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.

30. Про затвердження професійного стандарту «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти»: Наказ Міністерства соціальної політики України № 1143 від 10.08.2018 року. *Освіта в Україні.* URL : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/61635/ (дата звернення: 07.02.2025).

31. Павлюх В. В. Розвиток креативності в учнів різного віку: навч.-метод. посіб. Кропивницький : КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2023. 72 с.

32. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Законодавство України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (дата звернення: 07.02.2025).

33. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ: Вища шк., 1982. 214 с.

34. Смоляк П. Сутність і структура поняття «соціальні навички студентів аграрних закладів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2020. Вип. № 8(102). С. 306–317.

35. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1->

2.Savchenko.pdf (дата звернення: 08.12.2024)

36. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. URL: [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Savchenko.pdf)

4.Savchenko.pdf (дата звернення: 08.12.2024)

37. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас. URL: [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyuan.pdf)

2.Shyuan.pdf (дата звернення: 15.03.2025)

38. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас. URL: [https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.3-4.Shyuan.pdf)

4.Shyuan.pdf (дата звернення: 15.03.2025)

39. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. Київ, 2017. 548 с.

40. Харченко Н. Розвиток критичного мислення. Інноваційні форми роботи для дітей і дорослих. Київ: «Видавнича група «Шкільний світ», 2018. 120 с.

41. Чаусов І., Брюховецька О. Визначення і зміст поняття «soft skills» майбутніх фахівців. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки; Управління та адміністрування»*. 2024. Вип. 28(57). С. 136–153.

42. Черушева Г. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних моделях управлінської компетентності. *Організаційна психологія. Економічна психологія*. 2023. № 1(28) С. 128–137.

43. Шевчук Г., Шевчук К. Формування soft skills сучасної особистості. *Інновації в науці: сучасний вимір*. 2024. С. 103–105. URL:

https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10140/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D0%B8_%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87_2024-104-106.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 15.07.2025)

44. Soft skills: універсальні навички європейського рівня. URL: <https://ode.dcz.gov.ua/publikaciya/soft-skills-universalni-navychky-yevropeyskogo-rivnya> (дата звернення: 15.07.2025)

ДОДАТКИ

Додаток А

*План педагогічного спостереження для визначення рівня сформованості
soft skills у молодших школярів*

Дата спостереження _____

Навчальний заклад _____

Клас _____

ПІБ учня _____

Вчитель _____

Тема уроку _____

1. Комунікативні навички

1.1. Чи може учень чітко і послідовно висловлювати свої думки під час уроку?

1.2. Чи слухає учень уважно, коли говорять інші (не перебиває, дивиться на співрозмовника)?

1.3. Наскільки переконливо учень аргументує свою позицію у дискусіях?

1.4. Чи змінює учень стиль спілкування залежно від ситуації (спілкування з однолітками, вчителями, під час групової роботи)?

2. Робота в команді

2.1. Чи бере учень активну участь у груповій роботі?

2.2. Чи проявляє учень ініціативу в розподілі обов'язків під час групової роботи?

2.3. Наскільки учень орієнтований на досягнення спільної мети, а не лише на власний результат?

2.4. Яку поведінку демонструє учень у конфліктних ситуаціях (уникає, компромісно вирішує, наполягає на своєму)?

3. Критичне мислення

3.1. Чи аналізує учень інформацію перед прийняттям рішення, чи перевіряє факти?

3.2. Як часто учень ставить запитання для уточнення та розуміння матеріалу?

3.3. Чи здатний учень робити логічні висновки на основі вивченого матеріалу?

4. Креативне мислення

4.1. Чи пропонує учень оригінальні ідеї під час виконання творчих завдань?

4.2. Чи здатний учень розглядати проблему з різних точок зору?

4.3. Чи знаходить учень нестандартні рішення для типових навчальних завдань?

4.4. Наскільки швидко учень адаптується до змін у освітньому процесі (нові правила, завдання, форми роботи)?

Дорогий друже!

Будь ласка, оціни свої вміння за шкалою від 0 до 3 балів:

0 балів - не вмію

1 бал - частіше не виходить

2 бали - іноді виходить

3 бали - вмію

Прізвище, ім'я учня: _____

Клас: _____ **Дата:** _____

1. Комунікативні навички

<i>Твердження</i>	<i>Бали (0-3)</i>
Я вмію чітко розповідати про свої думки та ідеї	
Я вмію уважно слухати, коли говорять інші	
Я вмію аргументувати свою позицію	
Я вмію пристосовувати своє спілкування до різних ситуацій	

2. Робота в команді

<i>Твердження</i>	<i>Бали (0-3)</i>
Я вмію працювати разом з іншими дітьми	
Я вмію домовлятися, хто і що буде робити в групі	
Я вмію працювати з іншими, щоб досягти спільної мети	
Я вмію вирішувати непорозуміння в групі	

3. Критичне мислення

<i>Твердження</i>	<i>Бали (0-3)</i>
Я вмію перевіряти інформацію та розрізняти правду і неправду	
Я вмію ставити питання, коли щось не розумію	
Я вмію робити висновки на основі фактів	

4. Креативне мислення

<i>Твердження</i>	<i>Бали (0-3)</i>
Я вмію придумувати нові оригінальні ідеї	
Я вмію розглядати проблему з різних боків	
Я вмію знаходити незвичайні рішення для завдань	
Я легко пристосовуюсь до нових умов	

Загальна кількість балів: _____

Додаток В

Конспект уроку для 2 класу для формування таких навичок, як критичне мислення, креативність, комунікативність та робота в команді

Тема: Винаходи США

Підручник: Я досліджую світ (Воронцова, Пономаренко, Хомич, Гарбузюк, Андрук) 2 клас, 2 частина

Після проведення уроку учень/учениця:

- називає важливі винаходи та їх значення для людства,
- вміє працювати в команді над спільним проєктом,
- висловлює власну думку та аргументує її,
- проявляє креативність у створенні власних ідей,
- критично мислить, аналізуючи користь різних винаходів.

Мета: ознайомити учнів з важливими винаходами у медицині, електриці та комп'ютерних технологіях, формувати навички критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді, розвивати допитливість та інтерес до науки і технологій.

Обладнання: презентація з ілюстраціями винаходів, картки для групової роботи, кольорові олівці та папір для творчої роботи, підручник.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання, перевірка готовності до уроку

II. Мотивація навчальної діяльності

Гра "Що це?"

Вчитель показує зображення частини предмета (наприклад, лампочки, термометра, комп'ютера), а молодші школярі повинні відгадати, що це, дивитись рисунок 1.

Рис. 1 – Частини предметів

Запитання до учнів: «Як ви гадаєте, чи важко було придумати ці речі? Як би ми жили без них?»

Оголошення теми та мети уроку: «Сьогодні ми дізнаємося про важливі винаходи, які змінили наше життя. Будемо досліджувати, обговорювати та навіть спробуємо самі стати винахідниками!»

III. Вивчення нового матеріалу

1. Міні-лекція з елементами бесіди:

Розповідь про вакцини у медицині (рис. 2)

ВИНАХОДИ В МЕДИЦИНІ

До винайдення вакцин дуже багато людей в усьому світі помирали від страшних епідемій. Наприклад, поліомієліт, який часто протікав як звичайна застуда, призводив до дитячого паралічу. Сотні тисяч американських дітей були уражені поліомієлітом. Серед них і майбутній президент США Франклін Рузвельт.

Коли у США створили вакцину проти поліомієліту, на честь цієї події усі підприємства увімкнули сирени. Завдяки вакцинації вдалося захистити від поліомієліту та інших небезпечних захворювань мільйони людей в усьому світі.

Рис. 2 – Сторінка 75 з підручника

Винаходи Томаса Едісона та електричні прилади (рис. 3)

ВИНАЙДЕННЯ ЕЛЕКТРИКИ

Томаса Едісона вважають найвідомішим винахідником усіх часів і народів. За життя він отримав понад 1000 патентів — свідочтв про винаходи. Та відкриття не давалися йому легко. Іноді вчений проводив тисячі невдалих експериментів. З цього приводу Едісон казав: «Це не поразки. Я виявив тисячі способів, які не спрацьовують!»

Завдяки винаходам Едісона в наших оселях з'явилося світло та електричні прилади.

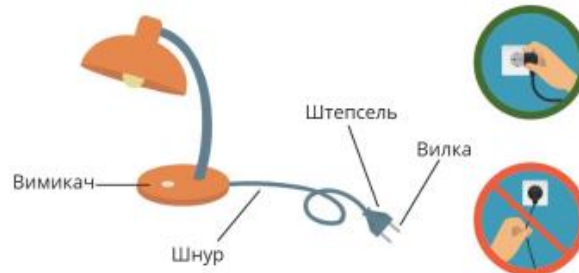

Рис. 3 – Сторінка 76 з підручника

Історія створення комп'ютерів (рис. 3)

ВИНАЙДЕННЯ КОМП'ЮТЕРІВ

Перший у світі програмований комп'ютер з'явився у США в 1946 році. А через п'ять років у Києві під керівництвом науковця Сергія Лебедева створили перший комп'ютер в Європі.

Для перевірки цього комп'ютера двоє відомих математиків склали тестове завдання і самі обчислили його вручну. Їхні результати збіглися, але комп'ютер видав інший результат. Усі вирішили, що комп'ютер помиляється, адже двоє людей не могли зробити ту саму помилку. Тоді Сергій Лебедев сам перевіряв обчислення вручну і з'ясував, що помилився не комп'ютер, а люди.

Рис. 4 – Сторінка 77 з підручника

2. «Думай-Обговорюй-Ділись»

Запитання для обговорення у парах:

- Який із винаходів, на вашу думку, найважливіший для людства?

Чому?

- Як змінилося б ваше життя, якби не було одного з цих винаходів?

IV. Групова робота «Дослідники винаходів»

Клас ділиться на 3 групи:

- «Медики» - досліджують значення вакцин
- «Електрики» - вивчають електричні прилади
- «Програмісти» - вивчають комп'ютери

Завдання для кожної групи:

- Обговорити, як працюють ці винаходи
- Намалювати плакат із зображенням винаходу та його користі
- Підготувати коротку презентацію для класу

V. Презентації груп

Кожна група має 2-3 хвилини, щоб представити свою роботу. Після кожної презентації інші учні ставлять запитання.

VI. Творче завдання «Юні винахідники»

Індивідуальна робота:

Запропонувати учням придумати свій винахід, який міг би допомогти людям. Намалювати його та написати 2-3 речення про те, як він працює та чим корисний.

VII. Підсумок уроку

Рефлексія «Ромашка Блума»

Проста: Що ми сьогодні вивчали?

Уточнююча: Чи правильно я зрозумів, що...?

Пояснювальна: Чому вакцини важливі для здоров'я?

Творча: Що було б, якби комп'ютери не винайшли?

Оціночна: Які винаходи найважливіші для вашої сім'ї?

Практична: Як ви використовуєте ці винаходи щодня?

Підсумкове слово вчителя: «Сьогодні ми дізналися про важливі винаходи,

які змінили світ. Кожен із вас може стати винахідником, якщо буде спостережливим, творчим і наполегливим. Пам'ятайте, що найважливіші винаходи з'являються тоді, коли люди хочуть вирішити якусь проблему і допомогти іншим.»

VIII. Домашнє завдання

Знайти інформацію про інший цікавий винахід, не обговорений на уроці. Підготувати 3-4 цікаві факти про цей винахід.

Додаток Г

Конспект уроку для 2 класу для формування таких навичок, як критичне мислення, креативність, комунікативність та робота в команді

Тема: Винаходи США (продовження)

Підручник: Я досліджую світ (Воронцова, Пономаренко, Хомич, Гарбузюк, Андрук) 2 клас, 2 частина

Після проведення уроку учень/учениця:

- називає різні види транспорту та їх призначення
- вміє працювати в команді над спільним проєктом
- висловлює власну думку та аргументує її
- проявляє креативність у створенні власних ідей про транспорт майбутнього
- критично мислить, аналізуючи переваги та недоліки різних видів транспорту

Мета: ознайомити учнів з історією розвитку транспорту, формувати навички критичного мислення, креативності, комунікативності та роботи в команді, розвивати допитливість та інтерес до технічного прогресу.

Обладнання: презентація з ілюстраціями транспортних засобів, картки для групової роботи, кольорові олівці та папір для творчої роботи, підручник, м'ячик для кругу спілкування.

Хід уроку

I. Організаційний момент

Привітання, перевірка готовності до уроку

II. Мотивація навчальної діяльності

Гра «Відгадай транспорт»

Вчитель показує зображення частини транспортного засобу (колесо, крило літака, вікно потяга), а учні повинні відгадати повний транспортний засіб.

Круг спілкування з м'ячиком: передаючи м'ячик, кожен учень називає один вид транспорту та говорить, для чого він потрібен.

Запитання до учнів: «Як ви думаєте, чи завжди люди пересувалися на

автомобілях та літаках? Як подорожували наші предки?»

Оголошення теми та мети уроку: «Сьогодні ми вирушимо в подорож історією транспорту. Дізнаємося, як розвивався транспорт, та спробуємо самі стати конструкторами!»

III. Вивчення нового матеріалу

Рис. 5 – Сторінка 78 з підручника

1. Міні-лекція з елементами бесіди:

Перші автомобілі Генрі Форда (рис 5, сторінка 78 підручника)

- Розповідь про винахід автомобіля
- Порівняння з сучасними автомобілями

Електроавтомобілі «Тесла»

- Екологічні переваги
- Майбутнє транспорту

Космічний транспорт

- Вакуумний поїзд «Гіперлуп»
- Польоти в космос

2. Міні-дискусія «Думай-Обговорюй-Ділись»

Запитання для обговорення у парах:

- Який вид транспорту найбезпечніший? Чому?
- Чи може транспорт шкодити природі? Як це виправити?
- Яким, на вашу думку, буде транспорт через 100 років?

IV. Групова робота «Конструктори транспорту»

Клас ділиться на 3 групи:

- «Наземний транспорт» - досліджують автомобілі та поїзди
- «Повітряний транспорт» - вивчають літаки та космічні кораблі
- «Водний транспорт» - досліджують кораблі та підводні човни

Завдання для кожної групи:

- Обговорити переваги та недоліки свого виду транспорту
- Створити колаж із зображенням різних транспортних засобів свого

виду

V. Презентації груп

Кожна група має 2-3 хвилини для презентації. Після кожної презентації інші учні ставлять запитання та знаходять спільне та відмінне між видами транспорту.

VI. Творче завдання «Транспорт майбутнього»

Індивідуальна креативна робота: Запропонувати учням намалювати «неіснуючий транспорт» – винахід майбутнього, який міг би вирішити сучасні проблеми пересування. Написати 2-3 речення про його особливості.

Гра «Що було б, якби...»

- Що було б, якби не винайшли колесо?
- Що було б, якби всі автомобілі літали?

VII. Підсумок уроку

Рефлексія «Ромашка Блума»

- Проста: Які види транспорту ми сьогодні вивчали?
- Уточнююча: Чи правильно я зрозумів, що електроавтомобілі не забруднюють повітря?
- Пояснювальна: Чому Генрі Форд був важливою людиною для

розвитку транспорту?

- Творча: Що було б, якби люди так і не винайшли автомобіль?
- Оціночна: Який транспорт найважливіший для вашої родини?
- Практична: Як ви використовуєте різні види транспорту щодня?

Підсумкове слово вчителя: «Сьогодні ми здійснили подорож історією транспорту та дізналися, як винахідливість людей змінила наш спосіб пересування. Кожен із вас може стати інженером чи конструктором і створити транспорт, який зробить світ кращим. Найважливіше - думати про те, як наші винаходи впливають на природу та інших людей.»

VIII. Домашнє завдання

Разом із батьками знайти інформацію про один цікавий транспортний засіб (історичний чи сучасний), який не обговорювався на уроці. Підготувати 3-4 цікаві факти про цей винахід і намалювати його.